

Družina

LETNIK II

JANUAR 1930.

ŠTEVILKA 1

Corneille Max:

Deklica z rožami.

Ivan Pregelj:

Magister Anton.

Roman iz šestnajstega stoletja.

(Posnetek poglavij, priobčenih v I. letniku »Družine«.)

I. DEL. TRIJE ŽERJAVI.

1. *Cerkovnik in mašni strežnik.* Anton, učitelj na dvorcu ljubljanskega škofa Urbana Tekstorja (Tkaleca), hodi po cesti iz Komna proti Kobljiglavi, v rojstno vas, ki je ni videl že 15 let. Stopi v cerkev, v molitvi za dremle, prebudi ga gospod Matej pa ga izpraša, če je prave vere; potem mu veli, strčči k maši.

2. *Prvi žerjav.* Gospod Matej pelje Antona v svoj puščajniški stan in ga pogosti. Tam vidi knjigo, vezano v usnje; v platnice je vtisnjena čudna podoba: sredi jate spečih žerjavov stoji eden čuječ. To je grb treh žerjavov, gospoda Mateja v Kobljiglavi, gospoda Jože v Štanjelu in gospoda Luke v Tomaju. Stražijo za pravo vero, ko se razuzdanost razliva med duhovščino in kriva vera med ljudstvo. Tako razloži gospod Matej magistru, potem ga pa izprašuje, kdo je. Prepozna ga, da je tisti, ki je skrivaj ušel gospodu Joži. Magister mora po poslu v Štanjel, nese pismo gospoda škofa Vrbana. Prihaja iz Rima, kamor ga je poslal škof mlade ljudi šolat na nove šole k novim menihom. Zanosno pripoveduje o jezusovcih, o Injigu Ognjencu, ki je Kristusov prapor razvil, sorodnih duhov zbral pa jih popeljal v boj za Jezusovo ime in resnico. Šole so odprle in mladino vzgajajo v pravi veri. Magister je s prvimi škofljimi šel v Rim, med njimi je bil tudi njegov sorodnik 15-letni Pavel Skalič. Ko se M. poslavlja, ga vikar tipa, zakaj ni duhovnik. Ni se še odločil. Poslovita se z žerjavljim pozdravom: »Vigilo! čujem!«

3. *Drugi žerjav pa žaba, ki jo je lovil.* Magister stopa po cesti proti Štanjelu in iz kraške domače pokrajine mu vstanejo spomini na benečansko vojsko, ki je oblegala in zavzela Štanjel. Pa se mu obudi slika vikarja Jože, izvirnega učitelja otroških let. Izpod jopiča vzame pismo, v katerem je vikar poročal škofu Vrbanu o svoji šoli. Ko prebira list, zadene ob duhovnika Luko, ki ga trdo preskuša, ali je prave vere. Za modro besedo mu vikar vrže cekin in mu še naroči: če sreča bledega, črno bradega krivoverca, ki se klati po Krasu, naj mu to žabo ulovi in pripelje. Ko gospod Luka odjaha, magister premišljuje o treh žerjavih: gospod Matej bedi v samoti in molitvi, gospod Luka kot vojak in borič na konju, gospod Jože s šolo in šibo. Kar se mu prikaže črno bradi tujec. Pikro ga zasmehuje, naj ga vendar prime in žene v Tomaj. Magister pa mu krepko odreče. Potem ga tujec prosi, naj nese svilen rutico, ujetu v srebrn prstan, njegovi ženi Poloni v Štanjelskem gradu. Magister obljubi, tujec pa mu pove svoje ime: Jurij Stradiot — in izgine v mejah.

4. *Tretji žerjav.* Magister pride v Štanjel, pomoli v cerkvi, potem zasliši glas vikarjev, ki na vrtu uči otroke, izvirno, šegavo, uči za um in srce. Ko odmolijo, vli učencem zobati in jim pripoveduje o dolgem kajfežu, ki mu je pred petnajstimi leti ušel, nerodni Tone od

Mahnicev... Takrat je neki izmed otrok zapazil magistra in dejal: »Gospod, tam stoji!«

5. *Kajfež se je vrnil!* Gospod Jože ga trdo prime, mu očita in ga nahruli, magister pa se s škofljim pisom izpriča. Vikar ga povabi v hišo, tam ga stara strežnica Mica prepozna, ga pošlje po vodo in pripomni, da le ni kak škarijot kot tisti, ki ga je gospod Luka šolal, pa je zdaj lutovski — Jurij Stradiot.

5. *Kajfež se je vrnil!* Gospod Jože ga trdo prime, o vsem svojem življenju. Ker ga je gospod Jože hotel poslati v Koper v samostan, mu je ušel, hodil do Postojne, bil za pomočnika krovcu, v Ribnici višjemu duhovnu strežaj, potem je služil pri nekem tkalecu, tri leta koval, nato se je v Gradcu učil pri lekarnarju Jancu, odtam pa se preselil na Dunaj k učenemu pravdniku Kevaču, kjer se je mnogo napelil, pohujšal pa ne. Potem je še romal po svetu, zvršil v Italiji visoke šole, našel v Benetkah gospoda škofa Vrbana, ki ga je sprejel v službo, da je napol doma. Tam je mogel poskrbeti za Pavla Skaliča, ki je zdaj gojenec Ignacijeve šole v Rimu in bo nekoč velika in sveteča luč v sveti cerkvi. — Vikar posluša in se čudi, zakaj Anton ni duhovnik. Pač misli na žensko? Magister prizna, da je že pred petnajstimi leti vzljubil neko deklico; zdaj mora imeti pet in dvajset let. Ime pa ji je Polena Štrekljeva. Ni je mogel pozabiti, zato je kot petelin, ki z enim očesom gleda v nebo, z drugim v zemljo.

7. Kaj modrega je tretji žerjav pri kosilu povedati znal.

RES je bila vikarjeva strežnica. Odprla je v sobo k vikarju in postavila kosilo na mizo, katero je bil vikar sam pregrnil. Ko je strežnica odšla, je vikar molil in velel nato magistru, naj zajme. Potem je menil:

»Nazval sem te že, kakor si čul, Ulisa. Saj poznaš zgodbo o njem. Dvajset let je hodil po vojskah in po morju. Doma pa ga je s solzami objokovala žena. Dvajset let. Reci, daj, ali je modra ta zgodba? Ali je ženska na svetu, ki bi dvajset let zvesto jokala?«

»Ne vem,« je odvrnil magister tegobno. »Abral sem in verjel. Lepo je brati.«

»Lepo! Ali sem rekel, da ni?« je menil vikar. »Jokala je Penelopa. Pustimo. Bila je ena na svetu, boljša kot Uli sam, ki ga je Kirka pačila, Kalipso mešala in še prijazna Navzika odlikovala. Pa ti po pravici povem. Zgodba je, nič več, nič manj! Zdaj še veruješ vanje, ko boš mojih let, se boš smejal. Ko boš mojih let, boš sprevidel, da bi se celo sama Venera, ki je po ajdovski veri nekam prečudno lepa, celo ta Venera bi se v dvajsetih letih hudo postarala. Boš vedel, ko boš mojih let, da je našel Uli Penelopo. Bila je še živa, pa tista ne, ki jo misliš ti in jo baja pesem. Stara baba je bila. Pa to je, da tako v pesmi biti ne sme. Kako bi se sicer mladi snubci za-

njo topli? Pa četudi za kraljico. Tako boš vedel nekoč! Penelopa! Prav zvesta žena, a stara baba po vsem, kakor učijo oči in izkušnja in le mladi fantje in poetje vedeti nočejo. Ali je tako, ali ni?»

»Poloni, če je živa, je šele pet in dvajset let,« je menil z bridkim nasmehom magister in vprašal nato proseče:

»Saj ni umrla?»

»Ni!« je odgovoril kratko in nejevoljno vikar in dostavil. »Pa daj, pusti mi dopovedati. O Penelopi govorim, ne o tvojih Polonah v fari. O Penelopi. Strpi se, jej in pij, pa poslušaj! V dveh sva, nimava bralca, da bi nama bral kakor je to navada po samostanih, in je le prav, da bi imela poleg telesne tudi nekaj duhovne hrane. Pa jo morava zato iskati, ob telesni tudi duhovno. Moje besede naj bodo. Ali pa tvoje! Si magister! Daj, povej po duhovno o Penelopi, če moreš. Jaz morem, pa bom zato tudi povedal.«

Magister je pohlevno utihnil. Vikar pa je učil:

»Ne verjamem zgodbi o Ulisu in Penelopi, a vendar poznam ženo, ki je bila in bo zvesta. Boš rekel, da je mati, ki jo vsak sin ljubi in časti. Bom dejal: res je kakor mati. Vsak sin jo bo ljubil in častil. Boš dejal, da je naša sestra, ki do konca brata ljubi, ga čedi in mu streže. Bom dejal: res je sestra. Boš dejal, da je bilo tudi že na tisoče poštenih žen, ki so ostale zveste svojim možem. Potrdil bom in dejal, da so bile in so, in je tudi božja volja in postava, naj bodo zveste. Zdaj pa čuj! Bom rekel, da poznam Penelopo, ki je nam vsem kakor mati, sestra in družica in čaka s solzami in zvesto na premnoge svoje Ulise, da bi se vrnili domov iz tujine, od raznih Kirk, Kalips in prijaznih Navzikaj. Bom dejal, da Penelopa joče in čaka težko tudi na tistega Ulisa, ki se je nekoč s cerkvenim zvončkom od svetega Danijela poslovil in zdaj tukaj z menoj pri mizi sedi pa za nekako svojo Penelopo sprahuje, ki na Polono sliši, in si to ti, ti, ti, magister artium, kakor deš, učen in moder, ki pa do danes le nisi za svojo pravo Penelopo slišati hotel in ti jo moram še posebej povedati, da jo boš spoznal. Ecce — glej jo! Sveta Katoliška ji je ime! Zvesta je, joče se in pa prav nič stara ni in iz zgodbe ni izmišljena, temveč je resnična in od vseh strani vstajajo zoper njo ničemurni snubci, jo pestijo in strahujejo in celo na Krasu, kjer ima le še tri verne sluge, tri žerjave, ki danes še bede in jutri ne bodo mogli več; Sveta Katoliška, Kristova nevesta, da jo spremisli do dna in naj se ti smili, ko joče in čaka, Tebe čaka in po meni, ki te rad imam, uči in prosi, da pusti Polone in se ogrej zanjo!«

Ves zardel je poslušal magister. Vikarjeva

beseda mu je segla v dušo. Trpel je. Polagoma je gasnila rdečica z njegovega lica, bledele je. Roka se mu je tresla, solze so mu silile v grlo. Ni vedel, kaj naj reče, ni vedel, kako naj zre vikarju v obraz. V sramu in žalosti je gubil vso razsodnost. Sam sebi se je zdel kot pravi grešnik, zavedel se nekako neke krivde, ki si je dotlej ni bil v svesti. Zmagujoče zvestno je motril vikar uspeh svoje besede, užival, vedel, da mora železo še kovati, dokler je vroče.

»Kaj deš?« je vprašal.

»Gospod vikar,« je skoraj prosil magister, »saj se nisem nikoli trdovratno ustavljal božjemu klicu in se tudi ne bom. Tudi ne morem trditi, da bi se bal postati duhovnik božji. Večkrat sem v knjigah in molitvi iskal razsvetljenja, z učenimi in modrimi Ignacijevimi tovariši sem govoril. Pa sem prišel v Štanjel. Tudi zato sem prišel. O, prav zato sem hodil, kolikor so me nesle noge! A kako naj povem! Saj bo morda tako, kakor ste modro povedali, da je bilo s Penelopo, in se je Polona postarala —«

»Postarala, verjemi!« ga je prekinil vikar. »Verjemi! Pa saj boš sam videl. Postarala. Nič drugače nisem rekel. A ti, da si me le umel, kaj mislim, kako želim, ki ti dobro mislim in dobro želim in te lepo opomnim, da je vse prav in častno, ko služiš prevzvišenemu, da pa ni prav, da ti ni redov usilil. Ni prav. Zato, ker si poklican, učen in preprost, zato, zato ker si pravi Uli in si že vse na svetu bil, kovač in tkalec in učitelj in vendar v svoje še nisi prišel, kajfež, cerkovniški ti človek, ki nikamor k nobeni Poloni ne sodiš, samo pred oltar.«

»Samo videl bi jo rad,« je zastokal mladi in znova rdel.

»Videl jo boš,« je odgovoril trdo vikar in usmeril ostro pogled v magistra. Potem pa je vprašal:

»Pa če ti ne bo všeč? Če je taka, da jo boš lahko pozabil?«

»Če je taka,« je odgovoril tiho magister, »potem vem svojo pot.«

»Ta bo?«

»Pred oltar, kakor sveta naša Penelopa po Vas zove.«

»Pomozi Bog!« je tedaj vzkliknil vikar in dvignil posodo z vinom. Potem je pil in menil hladno:

»Sita sva, hvala Bogu! Vstaniva. Polono najdeš v gradu.«

»V gradu?« se je zgenilo v magistru. Zopet se je domislil pisma, ki ga je nosil od čudnega človeka s ceste.

»V gradu!« je hladno potrdil vikar in dodal pikro:

»Kraljica seveda ni, še graščakinja ne!«

8. Njegova Penelopa.

Vikar je spremil magistra do vrat. Tedaj je dejal:

»V grad greš torej. Pojdi! A dal bi ti pameten svet. Pojdi, kakor da ne greš zase, kakor da si h grajskim namenjen. Saj si videl, da jim šolam sina. Tudi grajskemu boš učitelj. Prav bo, da te spoznata grajska.«

»Mislil sem že sam nato, dasi mi gospod škof ni glede grajskih nič naročil,« je odvrnil magister. Vikar je prikimal in dejal:

»Menda si več gospodim! On je star vojak. Drži se ravno in odgovarjaj kratko. Če kaj vojaških zgodeb veš, tako obrni besedo, da bo videl, da nekaj veš, kako je cesarja služil proti Benečanom. Ona pa je tiha in nežna, Ana Logarjeva, zadnja svojega rodu. Pazi, da ji boš všeč. Z besedo, ki dvori, dokaži, da se zna tudi kraševske matere sin vesti po ple-miško. Ali se boš znal prav pokloniti?«

»Skušal bom,« je odgovoril magister.

»V božjem imenu! Idi torej in se vrni srečno,« je zaključil vikar. Gledal je za odhajajočim in oko se mu je hotelo nekam čudno skaliti pod sivimi, košatimi obrvmi. Sam pri sebi je mrmral:

»Duša! Gre, upa, da bo našel Penelopo. Pa se bo zdajci vrnil in bo vedel vse. Kaj bi mu bil jaz pravil! Naj vidi, naj ve, naj se najde, ki ga je moja beseda o večno zvesti Penelopi prevzela, pa bo zato takoj vedel in verjel, da sem mu edino pravo povedal. Naj vidi, kaj je molil svojih petnajst let! Trenutno bo preklel, kar je blagoslavljal. Jaz pa, Bog mi v greh ne šteje, v redovnike ga nisem zavaljal, med sebi vrstne ga pa bom, in Bog naj me kaznuje, če ne bo v kratkem četrti med tremi, še bolj čuječi žerjav mimo treh, ki jim že oči pešajo in pamet.«

Tako je domodroval vikar in šel v svojo sobo. Tam je segel po molitveni knjigi, da bi molil. In je molil mimo besede in antifone samo v eno samo željo, po svoje, trpko, kakor pravdač, ki se za svojo pravico bori:

»Polona! Ta čas, ko jo zagleda! Nobena krava naj ne bo bolj umazana mimo nje. Vso nečedno naj jo vidi in po kovaško naj jo sliši govoriti s hlevarjem, da se mu bo kar pristudila. Naj mu sname kopreno z oči, da bo strm! To je, da je čeden in gnusobe prenesel ne bo. Gospod!! In adjutorium meum intende... Pridi mi na pomoč!«

Magister Anton je bil medtem prišel v grad. Stopil je skozi grajska vrata na dvorišče. Dvorišče je bilo prazno. Magister je iskal, kod bi šel. Tedaj je opazil na levi v priprtih vratih nekega moškega, ki je čistil jezdo opravo. Približal se mu je in pozdravil. Hlapec, ki je bil star, ga ni slišal. Očividno je bil naglušen. Magister mu je položil roko na rame. Mož se

je ozrl in glupo zastrmel. Široka usta so se mu raztegnila, z roko je šel za pokrivalom, ki ga ni imel. Pokimal je z glavo in dejal:

»Čedim, kar gre. Pa tu je že rja usnje prejedla. Ali je vredno, da me gonijo? Novo ne bo, pa ne bo.«

»Ali stanuje v gradu neka Polona?« je vprašal magister.

»Šest jih je,« je doumel po svoje stari konjar in golčal zaupljivo: »Včeraj teden je vrgla kobila žrebe. Vse kar je prav. A Luco in Morčka bi zdaj lahko od hiše dali. Kdo bo tегnil pa sena; zguba in živina samo lenari. Še hlev bo raztepla, tako je spočita. A? Želijo gospoda? Tam zadaj bo anti, tam naj grejo; seveda so na vrtu, gospod in gospa pa še otroci.«

Magister je pogledal v smer, kamor mu je bil pokazal konjar. Spoznal je, da kaj več od gluhega ne bo izvedel. Ozrl se je še enkrat po dvorišču, ne da bi opazil še kako živo dušo. Zato se je odločil in krenil v smer na vrt. Nekaj živa slika se mu je spočenjala v misli. »Na vrtu,« je občutil. »Grajski so tam in Polona je pri njih. Za drugarico je plemeniti gospe; njene plemenite kretnje si je osvojila. Saj je bila že nekoč tako ničemurna. Bogve, da bo bolj košata kot grajski sami.« Tedaj je obstal. Znan glas ga je kakor prikoval na mestu. »Jernej! Kdo pa je bil?« je slišal in se ozrl. Zagledal je žensko, ki je stopila od nekod na dvorišče. Spoznal jo je trenutno. Bila je Polona. In tedaj je tudi vedel, kaj je, in se je v njem nekaj kakor podrlo. »Kravja dekla,« je zamrmral. Videl je še, da ga je žena zagledala, pogledala ostro in se nato zopet obrnila h gluhemu konjarju. »Kravja dekla,« je še vedno občutil magister bridko in miloval: »Sirota! Kako strašno jo je prevarilo življenje! Saj se mi bo skrila, tako jo bo sram. Polona, naj te le bo! Meni si tudi tako draga. Trpiš, delaš, a si poštena. Polona, ponosen bom nate!« Tako je mislil in ni vedel, ali naj se vrne in govori z njo, ali pa naj stopi prvo pred grajske. Tedaj je videl, da se mu dekle samo približuje. Šla je krepko in drzno, vsaka kretnja je pričala, da je vajena stopiti tako, kakor zahteva težko delo od nje. Magister je videl, da prav nič več ne sliči oni vitki in nežni, kakor jo je nosil v mislih. Tudi njeno obličje je bilo drugačno, prečudno zrelo in trdo. Ta trenutek je obstala, ga gledala in merila od nog do glave. On ni našel besede. Tedaj je vprašala ona:

»Saj si vprašal po Poloni?«

»Sem,« je odvrnil.

»Kaj pa bi rad?« je vprašala zopet trpko, da je videl, kako ga ni spoznala. Stopila je prav k njemu, da je občutil vonj, ki je zaudarjal od njene obleke. Zopet ga je zbolelo in je ponovil v sebi:

»Kravja dekla, prav zares.«

Tedaj se je nekaj zgenilo v njenem licu. Nekaka bojazen jo je spreletela. Nekaka umazana bledost se ji je poredila čez lice. Ob ustnicah je zadrhtelo. Strastno, zastrto je vprašala:

»Kdo ste? Koga iščete?«

»Grajskih,« je povedal, ne da je hotel to povedati.

»Na vrtu so,« je odgovorila in se vidno umirila. A samo za kratko trenutje. Še pozorneje je pogledala. Tedaj se je magistru vzdignila bridkost v grlo. Skremžil se je v bolnem nasmehu in dejal očitajoče, bridko, da sam ni vedel kako:

»Polona! Ali me ne poznaš več?«

»Tone,« je vzkliknila pritajeno. Skrila je roke, ko je stegnil zdajci on svojo desnico v pozdrav. Z očmi je begala okoli, da je še sam trpel, ko jo je videl tako iz sebe. Pa je vprašal:

»Saj je še ena Polona v gradu?«

Gledala je, ni umela.

»Jurijeva žena,« je povedal; »dal mi je sporočilo zanjo. Če jo poznaš, ali bi ji izročila? Tole ji je poslal.«

Iz vlekel je svilnato ruto in videl, da so dekletu zagorele oči in jo je oblila še globlja bledost. Nato pa je hlastnila po čudnem znamenju in vzkliknila skoraj sirovo:

»Če hočete h grajskim, pojdite že!«

Pogledal je začudeno nanjo, ko se je rezko obrnila in oddaljila. »Penelopa,« je občutil, »ne, gospod vikar Jože je vedel prav in mi pametno namignil, naj se ne nadjam, da jo bom našel tako, kakršna je bila, ko sem šel. O moj Bog! Kako lepo sem sanjal in kako trpko sem se prebudil!« Ves prevzet od ne pričakovanega doživetja sprva ni vedel, kaj še išče in kam je namenjen. Šele, ko si je obnovil Polonine čudne zadnje besede, naj že gre, če hoče zares h grajskim, se je osvestil in iskal vrat na vrt. Stopil je v podobno temno hodnik, kakor prej pri župniku, in šel mimo nekih stopnic v dno, odkoder je močno buhtelo po mlademu vinu. Nekaj korakov naprej je stopil na vrt, kjer se mu je vrgel s krutim in kratkim laježem mogočen pes nasproti.

»Luder! Nazaj!« je slišal nato odločno vojaški, renčec glas in našel z očmi kame-nito mizo v solnčnem zatišju pod redko lozo, pletčo se za senco nad mizo, in stole okoli. Magister se je obrnil mimo psa po stezi k mizi. Za pet skokov pred mizo je obstal in se poklonil. Ob mizi je stal lepo rejen in plečat možki s sivo, pristriženo brado, gologlav, plešast. Ob njegovi desni je sedela ženska v izbrano okusnem domačem odelu, obračala magistru hrbet in gledala čez rame nazaj, da se je ostro rezalo njeno obličje in

svetli tilnik z zlato verižico, ki se je iskrla v solncu. Med njenim obrazom in med postavo stoječega moža sta bila nekam rado-vedna strnila glave dva dečka. Enega je magister trenutno spoznal kot vikarjevega gosjenca Ivana, drugega je ugenil, da je prvemu brat. Da sta možki in ženska grajska dva, je vedel, ne da bi mislil. Gospoda Krištofa Kobenclja in njegovo ženo gospo Ano Logarjevo je poznal iz mladih let. »Glej ju,« mu je šlo skozi misli, »ta dva pa sta, kakor iz pravljice! Ulis in Penelopa. Kako je govoril gospod vikar? Saj ni bila laž, saj je bila prav lahko resnica. Kraljevske Penelope se ne starijo in ne spreminjajo. Le naše kraške so druge, ko pride kraški Ulis; druge, pa še neprijazne.«

Videl je, da ga meri grajski od nog do glave. Otrok Ivan je nekaj zašepetal materi. Oče je nejevoljno zmignil z glavo. Tedaj se je magister predstavil.

»Naj pride bliže,« je prikimal graščak in sedel.

Magister je stopil prav k mizi in se poklonil gospe. Tegobno se nasmehnil je odzdravila. Magister je zardel. Ni vedel, kaj naj reče.

»Išče službe?« je vprašal tedaj grajski, »ali ima poverila, da je bukovski?«

Magister se je našel in povedal natančno, čemu se je zgasil.

Ko je omenil svojega gospodarja škofa Vrbanu, je grajski prikimal zadovoljno. Nato se je rezko obrnil k svojima otrokoma in velel strogo:

»Joannes! Pozdravi gosta!«

Vikarjev gojenec je slušal trenutno in povedal svoj pozdrav po latinsko.

»Zdaj ti!« je velel oče njegovemu bratu Urhu.

Ivanov brat je storil takisto, a spregovoril je po nemško.

»Gospa Ana!« je hotel še vedno svoje graščak in magister je neskončno osupnil, ko se je zdajci gospa dvignila in rekla toplo, po domače:

»Pomozi Bog, gospod magister!«

Gospod Krištof si je nekam zadovoljno segel z levico v brado in brke, prikimal in stegnil svojo desnico magistru: Zajel mu jo je polno in stisnil občutno.

»Star cesarski vojak!« je dejal široko, pokazal na prazen stol in velel: »Sedi!«

Magister je sedel. Sam ni vedel, kdaj je stal pred njim na mizi mogočen vrč in je dejal grajski:

»Pij! A zajmi kakor gre, do dna.«

»Do dna?« je občutil magister bridko. »To je skoraj hujše nego odgovoriti pri težkem izpitu. A gospod vikar je dejal, naj se spo-

dobno vedem. Vojak je, vojaško velevala. Na glas je dejal:

»Bom izpil. Enkrat na zdravje štirim. Junaku izpred Gradiške in Štanjela, njegovi do brotni in milostni gospe in še bodrima njiju sinovoma, ki naj ju Bog ohrani očetu in materi sorodna po duhu in časti!«

Nagnil je in izpil do dna, se dvignil in širikrat poklonil. Grajski se je zasmel, se mu približal in ga potrepal po ramenu.

»Kraševce torej?«

»Kraševce!«

»Njegov oče?«

»Padel je v vojski pod vojvodo Brunšviškim.«

»Ha! Pa je sam tudi vojak? Ali bi sukal meč?«

»Ni se učil. Pa temu se takoj privadi, če bo sila.«

»Sem zadovoljen ž njim, ga sprejemem v službo.«

Magister ni vedel, kaj naj odgovori, kako naj pove, da ne išče službe. Nehote je pogledal po gospe, ki ga je umela in pojasnila možu, da je magister v škofovi službi, kakor je že povedal. Mož je nekaj zagodrnjal. Tedaj je ona rahlo segla po moževi roki in sama začela izpraševati. Magister je odgovarjal lahko. Pa se je sam sebi čudil in ni vedel, kako da ni nič v zadregi. Izpraševal je pri sebi: »Ali mi je iz vrča, ki sem ga izpraznil? Ali pa je le beseda te dobre gospe taka? Tako dobra, mamljiva? Dobra Penelopa! Srečna. Bog ti vrni in še tvojima otrokoma!« Pripovedoval je o sebi in svojih potih, o škofu Vrbanu in njega delovanju, o novi šoli v Rimu, odkoder ga je prečastiti pozval, o namenih cesarskih ljudi, kako bi zatrli krivo vero, o vsem, kar ga je gospa vprašala. Videl je, da ji odgovarja po vseč, opazil pa je tudi, da se grajski gospod dolgočasi. Trenutno je stari vojak zamahnil z roko in vzkliknil:

»Marano! Ali ve, kaj je Marano?«

»Vem, visokorodni,« je odgovoril magister. »Trdnjava je, ki so jo Benečani ukradli cesarju.«

»Pa se cesarski še ne mislijo zgeniti?« je renčal Kobencelj.

»Ne vem!« je odgovoril magister.

»Ne mislijo!« je povedal bridko grajski sam. »Mi pa smo osem let krvaveli, kaj dem osem let; deset let smo stali v boju. Da imamo zdaj sramoto in — vrag naj jaše vsem skupaj dušo, kakor bi dejal rajni Frankopan.«

Začel je pripovedovati o vojaških delih tega odličnega vojskovodje v cesarski vojski proti Benečanom, omenil njegovo bojno kruzost in zadnji neuspeh, kako je zašel v zasedo in ga je polmrtvega ujel Vetturi, pa ga poslal

v Benetke, kjer so ga kazali ljudem v železni rešetki kot ranjenega leva.

Solnce se je bilo medtem nagnilo. Grajska gospa je potegnila pleteno ogrinjalo tesneje okoli pleč in pogledala na moža. Umel jo je in dejal magistru:

»Velja! Sprejemem ga v svojo službo!«

Zopet je strmel magister. Tedaj pa je Kobencelj dopovedal:

»Preden odpotuje, mu napišem pismo, da ga ponese gospodu Vrbanu.«

Magister se je naklonil in oddahnil. Grajska gospa se je dvignila in mu pokimala.

»Sme iti!« ga je odslovil graščak.

Šel je, koder je bil prišel. Pes, ki mu je bil preje skočil naproti, se mu je postavil kakor za stražo ob stran in šel za njim, dokler ga ni graščak pozval nazaj pred svoje noge:

»Luder, tu!«

Magister je tedaj začutil, da ni prav trden v nogah. Pri srečanju mu je bilo lahko in težko obenem, a v omotici, ki mu je vstajala iz vina, ni vedel, ni čemu mu je lahko ni čemu mu je težko. Stopil je nazaj na ono dvorišče, kjer je prej govoril s konjarjem in Polono. Nikogar ni opazil. Pospešil je korak, da bi šel ravno, in je stopil v grajska vrata. Tedaj se je zgenilo iz temotnega kota. Magister je osupnil. Pred njim je stala Polona. A bila se je umila, počesala in preoblekla. Čudno toplo se je obudilo v magistru in je dejal:

»Tako, lej! Po petnajstih letih.«

»Gospod Tone! Toliko sem mislila na Vas!«

»Da si?« je vprašal in ni vedel, kaj se godi z njim in se je glupo nasmehnil, povedal, da je pijan, pa srečen, pa vesel. Stegnil je roko, a zopet se je dekle odmaknilo. Potem pa je pripovedovala iz čudne hvaležnosti, hvalila:

»Z rajno Skaličevo sve toliko govorili o Vas. O, da je morala umreti! Kako bi zdaj bila vesela. Toliko se je nadejala, pa otrok jo je skrbel. Kje je zdaj njen Pavelček?«

Magister je povedal, potem pa je iskal, kako bi še sam svoje srce razodel, pa ni našel besede. Pač pa se je domislil čudnega pisma, ki ga je bil prej izročil dekletu. Spet je vprašal kakor prej:

»Pa ona druga, ki je tudi Polona? Ali je kaj rekla?«

Dekle se je zmedlo, pogledalo ostro magistru v obraz in menilo nato prav vsakdanje:

»Kaj bo rekla! Vesela je bila pa hvaležna.«

Pri tem je rezko stegnila roko in dejala:

»Pa zbogom, če se nič več ne vidiva!«

»Nič več?« je vprašal.

»Morda nič več. Zdravi ostanite, pa hvala lepa,« je povedala in izginila, preden se je do dobra zavedel. Sam pri sebi je ugibal, čemu

se mu je zahvalila. Ni ugenil. Potoglav in še ves zmešan se je vrnil k vikarju.

»Kraški Uli, kako?« je vprašal vikar. Magister je vedel za prvo povedati, da je moral piti do dna.

»Veliko majoliko s cesarskim orlom?« je vprašal vikar.

»Nisem gledal,« je povedal magister.

»A izpil si!«

»Sem. Pa sem zato pijan.«

»Nič ne del! Pred vojakom si rešil čast. Kaj sicer? Marano?«

»Marano.«

»Si vedel povedati?«

»Sem.«

»In o Frankopanu, vrug naj mu jaše dušo...«

»Slišal.«

»Torej zopet en izpit srečno prestal? Nič prevrgel ali razbil, nič polomil, nikamor te lebnil?«

»Ne da bi vedel, gospod vikar.«

»Duša, objel bi te!«

Za trenutje je vikar utihnil. Nato je vprašal zvedljivo:

»Pa Polona? Ali si jo videl?«

»Videl,« je odvrnil magister in povedal še o pismu, ki ga je nosil oni drugi.

»Poloni? Kateri pa?« je vprašal vikar čudeč se. Magister je povedal še bolj natančno, a prizanesljivo:

»Poloni, ki je žena onega Jurija...«

»Lotrica Judeževa, hočeš reči!« je planil vikar. Magister ni odgovoril. Vikar se je kratko in porogljivo zasmejal. Trenutno pa se je ves zresnil, prijel magistra za roko in povedal toplo, svetlo:

»Kajfež Tone! Saj morda ni lotrica, dasi ne bom prisegel. A Judeževa je. In ena sama je v gradu, pa Polona ji je ime!«

(Dalje)

Venceslav Sejavec:

Če slednje seme...

*Če slednje seme z našega drevesa
v domače grude padlo bi lehé,
sokove pilo našega telesa,
tu klilo, rastlo in razcveto se,
mogočen, zdrav bi gozd se tod nam širil,
močan, ko v živo skalo ukovan,
nihče bi globokosti mu ne zmeril,
v viharju silen stal bi velikan.*

Kameni grad kraj Jadrana.

MED belosivimi kraškimi skalami, ki čepijo v gmajnah, se vije steza v borov gozd. Ti bori, ravni, stari fantje, stoje ko skromne, v burji malce zarjavele straže nad strmim bregom, ki v stopnicah pada proti morju, lahno pošumevajočemu jutranjo pesem. Breg je divji, od burje opaljen; pa tu in tam se redijo skrbno okopani vinogradi, rodnice plamtečega vina, vmes pa zeleni vednosveža oljka, upanje na cvet in pomlad.

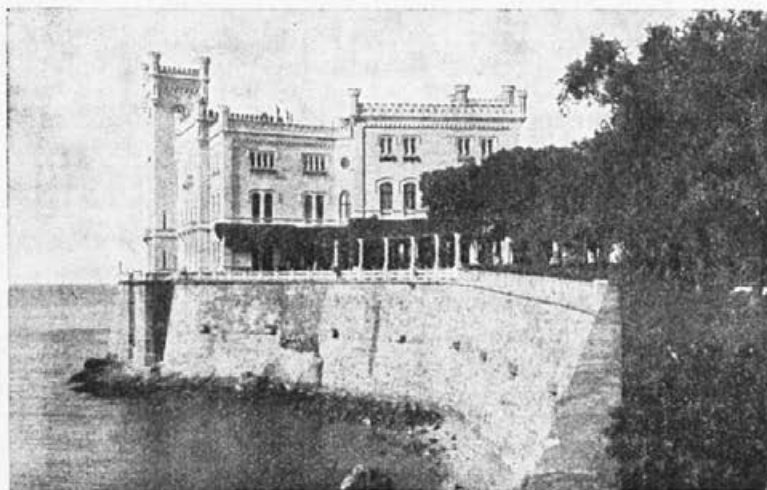
Ta rjava obala stega v morje kamenit jezik, na njem pa se dviga svetel grad, obdan od velikega zelenega vrta in gozdičev. Miramar.

Pet in sedemdeset let je tega, kar je v zadušnem poletnem večeru plula od Trsta mimo grljanske obale jadrnice »Marija Zvezda«. Na njej je sedel nadvojvoda Maksimilijan, brat avstrijskega cesarja Franca Jožefa I, tedaj 23-leten pomorski častnik. Kar se dvigne vihar; le s silo mu ladjica uide v zalivček pod grljskim bregom. Mladi knez je prenočil v hišici kmeta Daneva. Ko je drugo jutro vstal, je splezal na najvišji rob kamenitega jezika nad morjem in začuden obstal: na levi se blešči tržaško mesto, nad njim v stopnicah sestopajo kraški griči, potem se vije raztrgana istrska obala do Žalborne, na desni pa strmi na pečini starodavni grad Devin, za njim gradeške lagune, stolp oglejske bazilike in že v mrču Furlanska nižina. To jutro je mladi knez sklenil, postaviti na tem kamenitem skladu sijajen grad. In še preden je bil prvi kamen postavljen, mu je že nadel zvonko ime: Miramar! Glej, morje!

Tačas so gradili južno železnico z Dunaja v Trst in nabrežinski vodovod; dela je vodil inženir Karel Junker. Tega je Maksimilijan poklical, da mu zgradi Miramar. Spomladi 1856. so začeli čistiti pašnike, ruvati kamenje, sekati vinograde na obsežnem zemljišču, ki ga je bil nadvojvoda kupil za svoj grad. Iz istrskih in sesljanskih kamnolomov so vozili beli kamen za zidavo, iz Male Azije in Mehike pa sadike za razkošni vrt. Trume kraških zidarjev, vrtnarjev, kopačev so obljudile prej pusti kraj in po štirih letih dela je stal na skali Miramar. Zidan je v strogem normanskem slogu, z belimi nazobčanimi stolpiči; veliki stolp kipi iz 11 metrov visoke pečine nad morjem. V njem kaže ura stopnje časa, pod njo v dolbini pa sedi Madona z morja, zavetnica mornarjev.

Tu je mladi Maksimilijan preživel rožna leta svojega življenja, posebej še, ko se je poročil z blago, darovito knežno Šarloto,

hčerko belgijskega kralja. Stari ljudje iz Slivnega, Zgonika in drugih bližnjih kraških vasi se še spominjajo ljubke mlade žene, ki je tako rada imela kmečke otroke in jim leto za letom pripravljala bogate božičnice. Vznesmirjen radi italijanskega narodnega gibanja, ki se je širilo po tedaj avstrijskih deželah Lombardiji in Benečiji, je cesar Franc Jožef I sklenil postaviti na čelo teh dežel svojega

Miramarski grad.

brata Maksimilijana, ki je slovel kot dobrosrčen, vljuden, demokratičen človek — prava bela vrana med Habsburžani. Imenoval ga je l. 1857. za podkralja Lombardije-Benečije. Maksimilijan je zapustil Miramar in se nastanil v Milanu. Tu se mu je kmalu posrečilo, zbrati okoli sebe skupino italijanskih odličnjakov, posebno iz plemstva; toda velikega narodnega gibanja za zedinjeno Italijo seveda ni mogel več zaječiti. Mladi knez, bolj sanjač kot politik, je koval načrte za zvezo italijanskih kneževin pod avstrijskim žezlom. Ko so prinesli vesti o teh načrtih na uho cesarju, je ta svojemu bratu odvzel (l. 1858.) čast podkralja in mu pustil le mesto guvernerja obeh dežel ter ga še drugače poniževal, tako da je med bratoma nastal napet spor. Ko je pa spomladi 1859. počila vojna med Piemontom in Francijo na eni ter Avstrijo na drugi strani, je bilo Maksimilijanovih načrtov za zmeraj konec. Razočaran se je z ženo umaknil v Miramar, kjer sta stanovala v gradu skoraj dve leti, do božiča 1860., ko je bilo pritličje velikega gradu dovršeno.

Toda mlademu paru ni bilo namenjeno, da bi dolgo užival rajski mir v zatišju ob morju. V Mehiki je l. 1857. prišla do zmage liberalna stranka, ki se je z vso silo zagnala proti veleposestvu in proti cerkvi. Odpravila je suženjstvo, posebne pravice plemstva in duhovščine, razglasila svobodo tiska in zdru-

ževanja, začela pripravljati zakon o razdelitvi veleposestniške zemlje malim kmetom; obenem pa je zaplenila vse cerkveno imetje, razen bogoslužnih stavb. Proti novi vladi in ustavi so se dvignili škofje, proti njej je šla v boj narodna konservativna stranka. Začela se je meščanska vojna; toda vodja liberalcev Benito Juarez je po triletni borbi popolnoma zmagal. Toda voditelji konservativ-

ne stranke niso obupali, marveč so v inozemstvu iskali pomoči — in so jo našli v Franciji in v Avstriji. Francoski cesar Napoleon III. razjarjen na mehikanske liberalce, ker so (l. 1862.) sklenili, da za dve leti ustavijo plačevanje državnih dolgov (in Francija je imela tam naložene lepe denarce), je predlagal, naj nadvojvoda Maksimilijan postane mehikanski cesar. Franc Jožef I je na to pristal, ker se je rad otresel sanjavega brata, ki je bil pri ljudstvu mnogo bolj priljubljen kot on, večni nezaupni godrnjač. Maksimilijan je ponujeno mu krono z velikimi upi sprejel. Dne 9. aprila 1864. je v Miramaru po dolgem odporu položil v roke cesarju Francu Jožefu I prisego, da se za vse čase odreka vsem nasledstvenim pravicam na avstrijski prestol. Dan na to mu je 20 zastopnikov mehikanske konservativne stranke v Miramaru slovesno ponudilo cesarsko krono. Maksimilijan je sprejel, imenoval vlado in na mestu odlikoval predsednika Guisierreza de Estrada z velikim križem mehikanskega cesarskega reda... Še isti dan sta novi cesar in francoski poslanik Herbert v Miramaru podpisala tajno pogodbo, po kateri se je Napoleon III zavezal, da bo dal na razpolago čete za ekspedicijo v Mehiko.

Tačas je mladi cesar jel nabirati prosto voljce. Oglasilo se mu je tudi kakih 30 slovenskih fantov, po večini Kraševcev, ki so bili zaposleni pri delih v gradu. Z velikimi upi so se odpravljali na pot in prepevali:

Barčica na morje gre,
dekleta, nič ne jokajte!
Mi gremo tja na Meksiko,
tam nas že težko čakajo.
Ko boste jele bendimat,
se vrnemo k vam ohcetat!

(Povedal pok. Josip Sardoč iz Slivnega.)

Toda trgatev v Mehiki je bila žalostna in večina teh naših fantov je slavila »ohcet« s Smrtjo... V Miramaru se je zapletla nit svetovne zgodovine v krvav vozle z življenjem nesrečnega cesarskega para in z življenji naših fantov.

Veno Pilon: Miramarsko obrežje.

Dne 14. aprila 1864. sta se Maksimilijan in Šarlota ukrcala na »Novaro«. Topovi so streljali, zvonovi zvonili, množice pozdravljale in mlada vladarja sta stala na krovu in s solznimi očmi zrla na Miramar, ki se je oddaljeval. Ali sta slutila, da gresta v nesrečo?

Ko sta se s spremstvom izkrcala v Mehiki, sta kmalu spoznala, da imata le malo prijateljev. Tudi Napoleon III. zavezniške pogodbe ni držal. Po triletni meščanski vojni so republikanci cesarjevo vojsko julija 1867. uničili, njega pa ujeli in v mestu Querétaro ustrelili.

Njegova žena Šarlota pa, ki se je bila leta 1866. vrnila v Evropo, je znorela. Blaznost ji je izbruhnila, ko je bila nekega jutra na južini pri papežu Piju IX. Cesarica je vzela kruh in ga pomočila v papeževo skledico čokolade. Ko jo je Pij IX. dobrodušno vprašal, zakaj to dela, je odgovorila, da jo vsi hočejo zastrupiti. Njena družina jo je nato shranila v nekem belgijskem gradu, kjer je po 62-letni omračenosti umrla predlanskim.

Belgijski kralj je daroval Miramar habsburški rodovini; po vojni pa je grad s parkom postal lastnina italijanske države.

Vstopimo vanj! Po hodniku, čigar stene pokrivajo viteški oklepi, sulice, meči, helesbarde, pridemo v lepo poslikano vežo. Široko stopnišče iz belega marmorja vodi navzgor. Prva soba, ki se odpre, je Maksimilijanova spalnica. Natančno je posneta po njegovi kabini na ladji »Novara«, na kateri je plul okoli

zemlje. Zraven je njegova delavnica; stene so odete z dragocenim lesom, na njih visijo podobe: »Novara« na morju, deputacija mehiških velikašev ponuja Maksimilijanu krono... na tej podobi vidiš Marijo Antonojo, franc. kraljico (Maksimilijanovo prateto), ko stopa med revolucionarji na morišče, tam drži Judita v rokah okrvavljeno Holofernesovo glavo, na tej sliki umira Julij Cezar pod bodali zarotnikov... Sredi teh mračnih slik je delal Maksimilijan, kakor da bi podzavestno slutil, kakšna smrt ga čaka. — V sosedni sobi je knjižnica z dragocenimi rokopisi; med izvešenimi spomeniki opaziš album s podpisi imenitnih tržaških gospa, ki so ga poklonile Maksimilijanu ob poroki. Stopimo dalje v »sinjo sobo«, ki je vsa oblečena v damask svetlomodre barve. Sledi sprejemnica; raz sten gledajo obrazi habsburških vladarjev, močne glave s povešeno spodnjo ustnico. Zdaj se odprejo prostori nesrečne kneginje Šarlote: razkošna spalnica z dragoceno, lepo zrezljano opravo, ki jo je darovalo milansko mesto o priliki poroke.

Stopimo naprej v prvo nadstropje, ki je že cesarsko: v teh prostorih povsod vidiš naslikan ali vrezan grb mehiškega cesarstva, dragocene tkanine, slike, redkoče iz Mehike. Mladi cesar jih je pošiljal v Miramar, a videl ni več ne teh dragotin ne dovršenega gradu. Ta del Miramara so zidali in opremljali v letih 1864. do 1871. — Gremo skozi predsobo spalnice za goste: tu zagledam med mnogimi

glavami Eislejevo izvirno podobo bana Jelaščiča. V spalnici za goste visi nad posteljo izvirna slika Raffaella »Kristus in sv. Janez«. Zelo razkošno opremljena je dvorana za avdijence, vsa je odeta v rdeč damask, strop je umetno izrezljan iz lesa. Prav po cesarsko slovesna pa je velika prestolna dvorana, kjer slike, preproge, prestol, kipi in ves lišp govorijo o veličju umišljenega cesarstva. V strop so vdane pozlačene rezbarije; pod baldahinom stoji cesarski prestol, na stenah strmijo obrazi habsburških vladarjev na veliko sliko, ki kaže mladega cesarja Maksimilijana v paradni opravi; pred njim stojijo, klečijo, se klanjajo mehiška mesta, noseč in ponujajoč mu darov, sadežev, žezlo, krono...

Toda le glej ti popotnik, če se ti zljubi, še umetniško galerijo z izvirniki in posnetki starih mojstrov, jaz pa grem, ker me vabi veliki park. Glej jih, palme iz Kalifornije, kako so se udomačile na naših tleh, pa še cedre libanonske, po 12 metrov visoke španske javore in ciprese z mehiških dobrav, ki gredo 16 do 18 metrov v višino. Tam na gredah pa dehtijo trume rož, po stebrih plezajo glicinije, ob potu rdijo v zamolklem listju kamelije. Tu sta se srečala sever in jug in nanese na ta robč ob morju najlepše rastlinje svojih krajev.

Stara znanca.

Denarja ko listja.

Vesela povest iz ameriškega življenja.

Spisal Peter B. Kyne. — Prevedel France Magajna.

TAJNICA gospoda Absoloma Pika je vstopila v zasebno pisarnico svojega šefa z zelo neprijetnim naznanilom. Gospod Hiram Butterworth čaka v predsobi in hoče govoriti z njim o važni zadevi.

»Pridržite ga tam še pol ure,« je naročil odvetnik. »Jutranjega lista nisem še prebral. Poleg tega bo pol urice čakanja na staro jestiko zelo dobro vplivalo. Povečalo bo mojo veljavo in zmanjšalo njegovo.«

»Seveda, povedala sem mu že, da ste silno zaposleni, gospod Pik, on pa je seveda trdil, da ne utegne čakati in da je njegova današnja zadeva posebno važna. Mrmral je, da je čas zlato in da so odvetniki veliki tatovi, ki krajejo oboje.«

Ko je odvetnik prebral ves list, si je prižgal smotko; ko je popušil smotko, je odprl vrata v veliko pisarnico in se gospodu Hiramu Butterworthu vljudno priklonil; z veselim glasom mu je voščil dobro jutro in ga še povprašal, kako je z njegovim zdravjem.

»Na zadnjem koncu sem,« je dejal tožeče in se zgrudil v mehki naslanjač, ki ga je imel odvetnik pripravljenega za svoje stranke. »Gospod odvetnik Pik, meni se bliža poslednja ura!«

»Tega ne bi trdil, gospod Butterworth,« ga je tolažil Pik. »Ni prav, da se tako vdate črnim mislim. Kaj, ko bi za izpremembo postali enkrat rožnogledi?«

Hiram Butterworth se je neusmiljeno raztogotil. »Zakaj ne smete tega trditi?« je stokaje vprašal in si sam odgovarjal. »Zato, ker mojega zdravstvenega stanja niti malo ne poznate. Jaz ga pa poznam dobro; ni vrag, da ga ne! Ali nisem z velikansko svoto denarja plačal, da sem izvedel, kaj mi je? Pri šestih specialistih sem bil, v šestih različnih mestih in prejel sem od njih šest smrtnih obsodb, ki so si vse enake. Rečem vam, da je moje življenje končano, in nikar me ne poskušajte prepričati, da to ni res! Prav dobro vem, kdaj bom mrtev; pa me je tudi stalo, da sem to izvedel!«

Umolknil je za trenutek, ker mu je pošla sapa. Z malimi, okroglimi, bledomodrimi in globoko vdrtimi očmi je čemerno strmел v gospoda Pika. Kratki ščetinasti in železnosivi lasje so se mu usipali čez nizko čelo in oči kakor slap. Na straneh podolgovate glave so bila pritrjena nenavadno velika ušesa, ki so strčala vstran kakor lopatice ladijskega vijaka. Nervozno je požiral slino, tako da mu

je jabolko v sapniku skakalo gor in dol pod uvelo, nagubano kožo ogrlja, ki je bila suha in nabrana v usnjene zgibe.

Zgenil je z nogama. Odvetnik Pik se je ozrl navzdol in opazil, da so Butterworthovi čevlji stari, ponošeni in najcenejše vrste. Ravno tako je oguljena obleka bila slabe vrste, stara in že davno iz mode. Ostrorobi ovrtnik s preprosto črno ovratnico je še bolj večal sliko bede in zanemarjenosti, ki je kar žeh-tela iz starca.

Pik je brez nejevolje odgovoril: »Obžalujem vas, gospod Butterworth. Kakšna je bila sodba zdravnikov?«

»Vsi trdijo, da trpim na srčni hibi in na poapnenju utripalnic,« je zabevskal starec. Že pred tremi leti sem začutil v prsih bolečine, če sem se nekoliko hitreje zganil. Po-zval sem drja Reiterja, da me ozdravi. Ni me ozdravil, le povedal mi je, kaj da je; pozneje je še šest drugih potrdilo njegovo sodbo. Eden med njimi mi je za preiskavo in par slik pod žarki računal osemdeset dolarjev. Tu je starec ostro zapičil svoje male oči v odvetnika. »Umrem lahko vsak trenutek,« je rekel s tihim, žalostnim glasom, »in prišel sem k vam, da uredim svojo hišo.«

Odvetnik Pik se je jezno namršil. »Spominjali se boste — oprostite mi te besede — da sem vas tekom poslednjih dvajsetih let večkrat silil, da napravite oporoko.«

»Res je, res je,« je tožil stari skopuh. »Vi ste eden izmed tistih ljudi, ki vedno očitajo: 'Ali ti nisem pravil?' Če mi dá kdo dva solda, pa vstanem in grem delat oporoko h kakemu drugemu odvetniku.«

»S tem bi mi neznansko ugodili,« je resno rekel Absolom Pik.

Starec je takoj postal pohleven. »No, no, Absolom; ni prav, da se tako hitro razjarite. Dobro veste, da je zame prepozno, da bi se začel s svojim odvetnikom prepirati, poleg tega veste o mojih zadevah več kot katerikoli drugi.«

»Da in vražjega posla sem imel vselej, kadar sem od vas hotel izterjati svoj skromni zaslužek. Če mi zdaj poverite nalogo, da vam napravim oporoko, je to še najmanj, kar bi mi morali dati. Pristojbina, ki mi gre za tako delo, je zakonito določena in vesel bom, da mi je vsaj enkrat ne bo treba z vojsko izterjati.«

Skopuh se je hehljal, kakor da so mu odvetnikove besede poklicale v spomin najve-selejše šale iz preteklosti. Nenadoma je bil najbolje razpoložen. Po mnogih izkušnjah je Pik znal, kako je z največjim pridom gnesti jezljivega, polblaznega starca. Butterworth je bil po naravi nasilnež in vselej strahopetec,

če je naletel na večjega nasilneža. Odvetnik ga je nekaj minut srdito gledal, nato pa po-tegnil k sebi nekoliko pol papirja in se pri-pravil, da Butterworthovo hišo uredi.

»Komu želite zapustiti svoje premoženje?« je vprašal.

Butterworth si je zmočil ustnice. »Imam samo enega krvnega sorodnika, ki zasluži, da deduje po meni, in ta je Elmer Svital, sin moje rajne sestre.«

»Ampak saj imate še drugih nečakov in nečakinj, gospod Butterworth.«

»Da; moja sestra Hatika ima dve hčerki in dva sina. Ko je Hatikin mož umrl, jim je zapustil lepo premoženje, pa so ga začeli brž razmetavati — ti prekleti zapravljivci! Naj zdaj delajo, kakor sem moral delati jaz! Njim da bi kaj zapustil? Prej naj umrem, ko da storim kaj takega.«

»No, tudi umrli boste kmalu, če smemo verjeti vašim zdravnikom,« je mrmral od-vetnik. »Kaj vas pa nagiba k Elmerju Svi-talu?«

»Pred vsem mi je njegova mati bolj uga-jala kot vsi drugi naše družine. Nikoli me ni nadlegovala s svojimi križi. Mi li verujete, da je bil njen mož dve leti mrtev, preden sem o tem izvedel? Nikoli me ni prosila dolarja, ki ga od mene tudi nikoli ni dobila. Najmanj dvajset let si nisva pisala; nisva se mogla, ker sem malo cenil njenega moža. Sicer ni bil napačen človek, a kaj, ko se pa ni zganil ni-kamor! Potratil je svoje življenje v slabo pla-čani državni službi. Proučeval je hrošče in kobilice, kaparje, listne uši in rilčkarje. Za denar se ni brigal, ta bedak, marveč vedno je trdil, da hoče koristiti človeštvu.«

Stari skopuh se je zadovoljno hehljal, ko se je spominjal svojega čudaškega svaka. »Elmerja nisem videl nikoli,« je nadaljeval. »Nikoli nisem slišal o njem in če ne bi imel njegove slike, bi ga ne znal ločiti niti od vola. Poglejte ga, gospod Absolom! Svojemu stricu Hiramu je podoben kakor krajcar krajcarju.«

Pik se je zagledal v podano mu sliko. »Preveč si domišljujete,« je dejal, ko mu jo je bil vrnil. »Ta mladenič je ravno toliko po-doben vam kot je podoben jazbecu. Nada-ljujte!«

»Ravno tak sem bil jaz, ko sem bil nje-govih let,« je vztrajal stari. »In vse vem o njem. Ha-ha! Tako je! Nikoli nisem še na-pravil koraka, ne da bi vnaprej vedel, kam bo padla noga. Da, gospod. Preden se zaletiš, poglej, kam boš skočil, je moje staro pravilo. Nikdar se nisem pognal v tek, če nisem bil vnaprej prepričan, da bo iz tega kak sold.« Brskal je nekaj časa po žepu in privlekel na dan nekaj pisemskih ovojnic.

Izbral je eno med njimi in jo pomolil od-

vetniku. Ta je potegnil iz nje šop listov, ki so bili popisani s pisalnim strojem. Prvi list se je glasil:

Muscatine, 16. julija 1924.

Cenjeni gospodje!

Strogo zaupno! Odlična oseba, ki ima stike z našo banko, želi ugotoviti duševno, telesno, družabno, finančno in moralno vrednost svojega nečaka Elmerja Svitala, ki živi v Vašem mestu. Vse podatke, ki jih morete dati glede njegovega značaja, posla in navad, glede njegove marljivosti v poklicu, glede tovarišije, s katero se družijo, in sploh glede vsega, kar bo rečeno osebi omogočilo, ustvariti si pravo sliko o njem, bomo s hvaležnostjo sprejeli. Vse morebitne stroške, ki jih boste pri tem imeli, vpišite nam.

Kadar boste želeli enake usluge od nas, Vam bomo drage volje na razpolago.

Z odličnim spoštovanjem

vdani Vaš

O. David,

za Prvo narodno banko v Muscatinu.

Odvetnik je čemerno zakrehal. »Čemu, kajneda, bi trošili denar okoli detektivskih poročevalcev, ko vam vaša banka opravi isto delo brezplačno?« je zamrmral. »Na tehle listih bo seveda poročilo. Hm-m!« Razprostrl je papirje pred seboj in se poglobil v čitanje. Poročilo se je glasilo:

Dragi gospod!

Vaše pismo z dne 16. t. m., v katerem nas prosite podatkov o gospodu Elmerju Svitalu, prejeli.

Gospoda Elmerja Svitala jedrovito poznamo že več kot petnajst let. V velikem volivnem seznamu tega okraja smo našli, da pripada republikanski stranki in da se je rodil dne 10. oktobra 1898. v Selmi, okraj Fresno, država Kalifornija. Edini otrok je pokojnega profesorja Jamesa J. Svitala in pokojne Mabele Butterworth.

Profesor Svital je dovršil študije na državnem kalifornijskem vseučilišču in se je zlasti odlikoval na polju parasitologije.¹⁾ Njegovo raziskovalno delo je odkrilo mnogo novih dejstev o življenju raznih rastlinskih škodljivcev in sredstva, ki jih izumil za njih zatiranje, so za vse sadjarje v državi velikanske vrednosti. Ugonobila ga je mrzlica, ki ga je bila napadla, ko je v Braziliji raziskoval življenje in navade nekega škodljivca, znanega pod imenom »brazilska muha«.

¹⁾ vede o zajedavcih.

ki se ji je posrečilo, v velikih oblakih preplaviti tudi havajsko ozemlje. Njegova žena je umrla za pljučnico, ki je bila posledica španske influence; poslednji je zapadla med epidemijo v zimi 1918—19. Pokojnica je bila zelo razumna, poštena in značajna žena in radi tega so jo vsi visoko čislali.

Prilagamo fotografijo Elmerja B. Svitala. Dobili smo jo pri našem fotografu za ceno 1.50 dolarja. Veselilo nas bo, če nam ta znesek povrnete.

Elmer Svital je imel dvanajst let, ko mu je umrl oče. Profesorji, zlasti oni, ki so v državni službi, so navadno mnogo premalo plačani. Tudi plača profesorja Svitala je bila mnogo manjša kot njegove zmožnosti. Poleg tega ni bil niti toliko previden, da bi se bil zavaroval. Umrl je brez premoženja in skrb za njegovo vdovo je moral takoj vzeti na rame mladi Elmer. Deček je nemudoma prevzel zastopništvo velikega tednika in v kratkem času je nabral toliko naročnikov, da je za svojo delo redoma prejemal dvanajst dolarjev tedensko. Ta dohodek je še povečal s tem, da je opravljal pri sosedih najrazličnejša dela, n. pr. žagal je drva, obdeloval vrtove itd.

V dvanajstem letu starosti je Elmer Svital poslednjič bil žogo in postal edini vzdrževatelj svoje matere. Breme mu je bilo v toliko olajšano, ker je pokojni profesor Svital zapustil vdovi udobno šest-sobno hišico na stavbišču, ki je merilo 5000 štirijaških čevljev.²⁾ Hišica stoji na Modri ulici v tem mestu. To premoženje je prosto dolgov, njegova vrednost pa ne prestando raste, ker se trgovski okraj mesta vedno bolj širi proti stanovanjskemu delu.

V šestnajstem letu je Elmer Svital dovršil srednjo šolo in med desetimi odličnjaki je bil prvi. Takoj potem si je poiskal delo v tovarni sadnih konserv, ki plačuje svoje delavce po marljivosti. Ko se je doba sadnega vkuhanja zaključila, je Elmer imel v hranilnem oddelku naše banke naloženih tri sto dolarjev. Naslednje leto je že sam kupoval sadje in ga oddajal raznim tovarnam za konzerviranje. Pri tem se je bilo izkazalo, da zna izvrstno presojevati sadne vrste in kar z očesom preceniti, koliko blago tehta.

Ko je spoznal, da se ne more zanašati samo na tak zaslužek, ki traja vsako leto le par mesecev, se je v prostem času na-

²⁾ en ameriški čevlj je 30 cm.

učil brzojavljanja in kot brzojavni uradnik dobil službo v krajevnem uradu Južnopacifične železnice. S svojo sposobnostjo in marljivostjo je kmalu prekosil tovariše in ob izbruhu svetovne vojne je bil že postajenačelnik. Ko so se pridružile vojni tudi Zedinjene države, se je bojnemu klicu odzval tudi on in služil v Mavrični diviziji kot narednik pri radiju. V oktobru leta 1918. je bil imenovan za podporočnika. V vojni je bil dvakrat ranjen in enkrat ostrupljen s plinom.

Skozi tri leta po odpustu iz vojaške službe je bilo zdravje gospoda Svitala radi zgoraj omenjenih ran in ostrupljenja s plinom tako slabotno, da ni mogel prevzeti prejšnje službe na postaji v Pilarcitosu. Mesto tega je prevzel službo poslovodje v neki igralnici, ki ima tudi dovoljenje za prodajo smotk.

Zdravje se mu je polagoma boljšalo in nedavno, ko smo se z njim o tem razgovarjali, nam je rekel, da je tako zdrav, kot je sploh kdaj bil. Z vzorno marljivostjo in vestnostjo napram gospodarju in strankam ter s svojo privlačno osebnostjo je podjetje toliko povzdignil, da je ostalo edino v mestu; vsa druga te vrste so polagoma propadla.

Gospod Svital je jako stremeč mladenič, nikdar ni zadovoljen z onim, kar ima; vedno kuje načrte za kaj boljšega. V našem mestu je dobro znan in ugleden.

Oblači se dobro in z okusom. Ni skopuh, a tudi zapravljevec ni. Ima majhen avtomobil, ki ga je bil kupil iz druge roke; prebarval ga je sam, in sicer prav dobro. Dober ribič je in izboren lovec. Kot strelec je na državnem strelskem tekmovanju v lanskem letu odnesel prvo nagrado.

G. Svital je še neoženjen in ni videti, da bi se v krajšem času njegov položaj v tem oziru izpremenil. Vse, kar kupi, plača takoj in v hranilnem oddelku naše banke ima že naloženo svoto, ki znaša blizu dva tisoč pet sto dolarjev. Zdaj se pogaja z nami za posojilo na svoje zemljišče in hišo na Modri ulici; namerava se namreč samostojno lotiti svojega posla. Skratka, g. Svital je odličnjak v vsakem oziru in mnogo prevelik za naše mestece in naše mnenje je, da ne bo dolgo, ko pojde drugam, kjer se mu bodo nudile večje priložnosti za razvoj. Sma tramo ga za vzornega mladeniča, ki je vreden zaupanja.

Z odličnim spoštovanjem!

N. C. Cathcart,

za Trgovsko banko v Pilarcitosu.

Absolom Pik se je ozrl navzgor in njegove oči so se srečale z Butterworthovimi, v katerih je opazil ponosen žar. »Jako laskavo poročilo, gospod Butterworth, to morava priznati.«

»Po meni se je vrgel,« je trdil stari skopuh.

»Bog ga obvaruj tega!« je dejal odvetnik.

»Ne bodite vendar tako hudobni, Absolom. Rečem vam, da se je fant popolnoma po meni vrgel. Samo tak dečko, ki pozna vrednost denarja, sme podedovati moje premoženje. V njegovih rokah bo rastlo. Iz njega bo naredil še čudeže. Njemu zapuščam vse, Hatikinim otrokom pa nič.«

»Dobro tedaj, Elmer Svital dobi glavno nagrado. Vsekakor vam svetujem, da zapustite nekaj tudi njegovim bratrancem in sestričinam.«

»Niti vinarja ne, Absolom! Saj sem vam že rekel, da so zapravljevci.«

»Dobro. Zapustili bomo vsakemu po pet dolarjev. To bo pomenjalo, da so v oporoki omenjeni in da ne bodo mogli začeti s kako tožbo.«

»Tako je pametno, Absolom! Oporoka mora biti neovržna. Razmišljal sem že o tem. Povsem mogoče je, da bi Hatikini smrkavci poskušali razveljaviti oporoko s trditvijo, da sem bil slaboumen, ko sem jo narekoval. Zato sem pretekli teden odpotoval v Des Moines in se dal preiskati od zdravnikov za duševne bolezni. Dali so mi pismeno izjavo, v kateri stoji zapisano, da sem popolnoma zdrave pameti.«

»Preklicani stari lisjak!« je mrmral Absolom Pik.

Stari skopuh se je ob tem poklonu hehljal. Očito je bilo, da mu je bil všeč. »Nikoli se nisem zaletel, ne da bi bil preje vedel, kam bom skočil,« se je bahal.

»Želite morda zapustiti še komu drugemu kaj?«

»Da, Bunkerju zapuščam pet tisoč dolarjev.«

»Bunkerju samo pet tisoč??« Pik je bil videti silno presenečen. »Toda mož vam vendar s pasjo zvestobo služi že četrt stoletja!«

»Pravim, kdo prav za prav napravlja oporoko, vi ali jaz?« Starec se je hudo raztogotil.

Odvetnik je vprašanje prezrl. »Nehvaležno je, da ga odpravljate s petimi tisočaki. Najmanj petdeset tisoč bi mu morali zapustiti. Najbolje bo, da poiščete drugega odvetnika. Z vami nočem imeti nikakega opravka več. Vi ste volk. Zdaj se mi pa porberite, odkoder ste prišli!«

»Še boste imeli opravka z mano, še. Brzdajte svojega konjička, Absolom! Še par

takih besed, pa imenujem drugega odvetnika, da po moji smrti izvede določbe oporoke.«

»Oh, torej želite, da izvedem tudi določbe oporoke? No, z veseljem se tudi tej dobroti odpravim! Kaj boste rekli na to?«

»Absolom, to morate prevzeti. Vi ste edini človek, ki mu zaupam.«

»Dobro, prevzamem, a samo s pogojem, da zapustite Bunkerju deset tisoč dolarjev.«

»Dobro, naj bo po vašem, a niti vinarja več. Ste me razumeli? Niti vinarja več! To je zadnja beseda.«

»To zadostuje; ne bova se o tem več prepirala. Še kaj drugega?«

Skopuh se je zagledal v preprogo in vidno je bilo, da je v zadregi. »Absolom,« je zajecel končno, »nečesa se vam bom izpovedal. Pred štiridesetimi leti sem imel v Illinoisu grunt — popoln opis vam izročim pozneje — in na ta grunt sem si pri nekem človeku izposodil štirideset tisoč dolarjev. Denar sem želel vložiti v neko ničvredno podjetje, neki srebrni rudnik v Nevadi. Ob času znanega velikega poloma bank sem nakupil delnic za vso svoto. Če bi jih bil čez dva tedna prodal, bi bil svoj denar podvojil, a hotel sem več in več dobička, ki mi je rasel — na papirju — da je bilo veselje. Srebrna žila v rudniku se je nahajala dva tisoč čevljev globoko in nekega dne je vdrla v rove podzemna reka, ki je uničila rudnik — in mene.

No, izgubil sem grunt. Dolga nisem mogel več plačati, Absolom. Kmalu potem je reka Misisipi preplavila bregove, si utrgala novo strugo in moje posestvo popolnoma uničila. Nisem hotel denarja povrniti, posestvo pa je bilo uničeno. Tako je mož, ki mi je bil posodil denar, izgubil vseh štirideset tisočakov z obrestmi po vrhu. Vložil je proti meni tožbo, a znal sem se tako spretno izogibati, da mi skozi dvajset let ni mogel do živega. Mož je umrl, njegova vdova pa je pustila vso stvar v nemar. Zdaj, Absolom, ko odhajam na oni svet, bi rad videl, da se krivica poravna. Lahko bi jo bil že davno poravnal, pa je nisem. Danes želim, da se svota v celoti z obrestmi vred do zadnjega vinarja izplača vdovi oziroma —«

»Njenim zakonitim dedičem,« je zaključil odvetnik.

Stari Butterworth je pokimal in mu izročil debel ovitek. »Tu notri so vsi podatki, ki jih potrebujete,« je pojasnil.

»Ste li bili kdaj poročeni, gospod Butterworth?« je vprašal odvetnik.

»Enkrat, Absolom. Žena mi je pa kmalu ušla in pozneje sem pri sodišču dosegel, da se je poroka popolnoma razveljavila. Tukaj imate listine o tej stvari, da jih ob priliki pregledate.«

»Še kaj drugega?«

»Ničesar drugega, Absolom, razen morda, i no, onega, da je po mojem mnenju običajno, da izvršitelj oporoke položi jamščino. Zapišite v oporoko še, da bo njen izvršitelj položil pri sodišču običajno jamščino.«

»Zviti stari lisjak,« je ponovil Pik. »V teku ene ure bo oporoka napisana. Počakajte tukaj!«

Črez eno uro je Hiram Butterworth podpisal svoj testament. Prepis listine je odnesel s seboj, izvirnik je pa pustil pri odvetniku. Naslednji mesec na prvega je prejel od Absoloma Pika račun za sestavo oporoke, ki je znašal petdeset dolarjev.

»Ta umazana, samogoltna, ničvredna pravdarska mrha!« je robantil Butterworth proti svojemu hišniku Bunkerju. »Za napisanje oporoke mi pošilja račun in to po vsem, kar sem že storil zanj!« Brž je telefoniral Absolomu Piku in mu v živih in določnih besedah povedal, kaj si misli o njem.

»Kako naj vem, ali vas preživim?« je vprašal odvetnik. »Nihče mi ne more jamčiti, da bom živel do tedaj, da izpolnim določbe vaše oporoke in prejmem določeno pristojbino. Denar, ki mi ga dolgujete, bi rad, dokler ga lahko rabim. Tudi jaz se nikoli ne zaletim, ne da bi prej vedel, kam bom padel.«

»Umazan in brezvesten tolovaj stel!« je krikal starec v onemogli jezi. »Še danes bom izpremenil oporoko. Vas že naučim —«

Strašno je bil jezen, tako jezen, da je po vsem pozabil na svarila, ki so mu jih bili dali njegovi tako drago plačani zdravniški strokovnjaki. Nerazločno je mrmral v telefonski ustnik, dokler mu ni slušalka z ropotom padla iz rok, kar je Pik na drugi strani razločno slišal. Potem je še čul medel in slaboten glas: »O Bog! Odpusti mi! Umiram — umir —«

(Dolje.)

Srpenica s Kaninom.

F. T.:

Ob živih vrelcih.

(Pomenki za mlade in odrasle.)

Sveta gostišča.

PISATELJ Ivan Cankar je zapisal: »Videl sem dolgo procesijo, naprej hrepeče. V njej so šli milijoni. Spredej je hodil človek v duhovskem ornatu, z velikim križem v rokah. Ni pa nosil križa on sam — vsa dolga, dolga procesija in vsi, ki so tavalili za njim, so bili s križi obloženi; visoko so se dvigale koščene roke, visoko so držale težki križi in noge so stopale neprestano, vse že trudne, ranjene... Iskale so počivališč, da bi se okrepčale. Ko se je začela ta dolga procesija, je sijalo še nebeško solnce in cesta, po kateri so hodili, je bila gladka, polna solnčnega sija in sočnih rož. Tudi križa takrat še niso nosili ti trudni romarji. Šele sčasoma so si navalili sami križe in se opotekali ž njimi, utrujeni od boleti. — Da bi se lahko odpočili na strmi poti! Saj so se svetila okna ob poti, vsako toliko časa so gledala ta svetla okenska iz noči in vabila vse s križem obložene v prijazno gostišče, kjer bi si opomogli. Iz teh oken je pela sveta pesem in lila božja luč. Ko je drsal popotnik mimo, je videl v svetih počivališčih ljudi s smehljajem, ki je bil od Boga poslan. Vsak bi lahko vstopil. En sam korak: odprla bi se vrata, odpočil bi se v topli izbi, pokrepčal z življensko pijačo in celo noge bi mu obvezali. Pa niso vsi hoteli! Marsikdo se je opotekal naprej in križ ga je tiščal do tal. Pod težo je padal, vstajal in spet padel. In gotovo bi mu odprli svete duri ob svetlih počivališčih, če bi le prosil! — Zato sem prepričan, da si bo sam kriv svoje poti, če pogine v jarku...« (Mimo življenja.)

Poznate to čudno procesijo? Kaj bi je ne poznali: začeli smo jo ob svojem rojstvu, takrat, ko nam je še sijalo nebeško solnce nadnaravne milosti, ko je bila cesta, po kateri smo hodili, še gladka in posejana z nadnaravnimi kalmi, ki jih je zalivala življenska voda, tekoča iz preroditvene kopeli. To se je zgodilo ob krstu. Telesno rojstvo nam je odkazalo naravno, zemsko pot ter nas uvrstilo med procesijo, ki roma k zemeljskim smotrom. Istotako pa nas je duhovno rojstvo svetega krsta usmerilo k nadnaravnemu smotru in nas uredilo v procesijo otrok božjih, ki potujejo na sveti Sion. Začetek telesnega in božjega življenja — rojstvo in krst! — Toda glej! Komaj smo se zgibali v tem čudnem sprevodu, že so nam padli na ramo križi! Krščen otrok se je razvil v dečka, deklico in začel boj s tremi sovražniki življenja, ki so: poželenje mesa, poželjivost oči in živ-

Kot da bi sanjalo o raj!

ljenski napuh. Težko smo vlačili ta trojni križ. Toda v mladostnih dneh se nam je zasvetilo prvo zavetišče! Skozi okna nam je posijala v dušo nova milost, nov zakrament — sv. birma, ki potujočega pokrepča, mu vlije poguma in moči, da vztraja na življenski poti. Toda kaj bodo potniku pogum in moč, če pa nima hrane! Čimbolj se življenje razvija in čim strmejša je pot, tem močnejša mora biti življenska hrana. Jed in pijačo za nadnaravno življenje nam nudi novo sveto gostišče: zakrament Telesa in krvi božje. Pokrepčan s to hrano se vzpenja človek po drčah, ob globelih, po skalah, ob prepadih. Kako rada zdrzne noga! Kamenje ob poti je ostro, prizadene nam veliko pekočih ran. Ranam pa je treba zdravnika. Dolga procesija se ustavi ob novem gostišču, ki je obenem dušno zdravilišče. Pri spovednicah vlija božji Zdravnik hladilnega balzama v ranjene duše, da se zdravijo in zacelijo. Navadno trpi telesno ozdravljeni človek še dolgo časa na posledicah svojih ran. Tudi na duši ostanejo garje, ki jih je treba izlečiti vsaj ob koncu zemeljskega romanja, da more duša iz telesnih okovov prosto razviti svoj polet k Bogu. Zato je ob koncu romarske poti postavljeno novo gostišče: zakrament sv. maziljenja, ki očisti iz duše ves prah dolgega romanja in okrepi telo za zadnjo hojo.

Sveta gostišča ob romarski poti pa niso postavljena le za posameznika, temveč za vso procesijo — za celotno človeško družbo. Da se ta veliki sprevod lažje popenja iz narave v nadnaravo, je potrebno, da se družba v korenini posveti, namreč v zakonu. Ta osnovna celica dobiva svoj blagoslov v zakramentu sv. zakona. In še nekaj! Kaj bi bila ta sveta gostišča brez božjih oskrbnikov? Vrelci milosti bi nehali teči, prazni bi bili oltarji in svete mize, ko ne bi Bog nastavljal iz izvoljenih članov človeške družbe prvake božjega ljudstva, obdane z močjo in oblastjo, da iz vekov v vek napajajo trudne romarje iz studentov

Maksim Gaspari: Bratec in sestrice.

življenja. V mašniškem posvečenju se božji gostitelji usposabljaajo za to sveto poslanstvo. V božjih gostiščih je njihovo delovno polje. Sem vabi luč milosti trudne romarje. Vsak lahko vstopi. Če le hoče, se mu odpro duri svetih počivališč in božji vrelci mu dajejo krepčilno moč za težko potovanje proti smotru. Če le hoče! Sicer njegovo nadnaravno življenje pogine v močvarah in na občestnem kamnu njegovega zemskega romanja bo vklesan napis:

Celo pot svetlobe sem se branil
in nazadnje v brezno temno planil.

(O. Župančič.)

Ste razumeli vez med naravnim in nadnaravnim življenjem? Ako ste jo umeli, potem veste, da je krst dušno rojstvo, birma — nabor, pri katerem se potrjujejo božji vojščaki, obhajilo — jed, ki jo popotnik vzame s seboj kot božje brašno, spoved — zdravišče, ki vrača izgubljeno dušno zdravje in celi rane, sv. maziljenje — poslednje uspešno krepčilo, ki oživilja dušo v zadnjem boju, zakon — posvečena ustanova za skupno sveto ljubezen, ki spočenja telesa, v katerih bivajo neumrljive duše; in mašniško posvečenje — božje imenovanje duhovnih očetov, ki po božjem ukazzu vlivajo v duše sveto sinovstvo božje. Če ste to primerno razumeli, ste doumeli tudi pomen in važnost svetih vrelcev, ki krepčajo popotnike, ko tavajo v dolgi procesiji, s križi obloženi, mimo svetih gostišč na vrhove večnega življenja.

Dvojno rojstvo.

Nad rojstvom leži skrivnost. Novorojeni otrok nosi na sebi nekaj čudežno skrivnostnega. Poglej mu v oči!

Pogled je čist, oko mirno,
v njem seva celo ti nebo
in meni v njem leskeče
odsev že davne sreče.

(Gregorčič.)

Zdi se, kot bi otrok sanjal o rajju, ki je zapravljen, zato tako začudeno gleda svet okrog sebe. V njegovem očesu so sledovi paradiza; prav ničesar ne slutí o zlobi, nič ne ve o hudem, tuja mu je hudobija.

»Ti se smeješ, detece v naročji!
Jamico ti dela smeh na lici,
na cvetočem licu smeh otročji.
Pač ne veš, nedolžno dete moje,
kaj godi se hudega na svetu,
koliko je bridke bolečine,
koliko človeške hudobije!

(Stritar.)

V telesnem razvoju je dete popolnoma navezano na svoje roditelje. Podobno je drevescu, ki ga priveže vrtnar h količku, da ga vihar ne upogne in ne podere na tla, da raste navzgor in se lepo razvija. Zato nazivlja krščansko vzgojeslovje starše »božje vrtnarje« in jim daje vzvišeni naslov »božjih soustvariteljev«.

Modernim paganom je kajpada otrok breme, nov izdatek, ki obremeni družinsko bilanco, številčno omejena igrača, razkošen predmet. Zato pozna zakonsko življenje mnogih novodobnikov več rušiteljev kot soustvariteljev. Njihove računarske oči gledajo v potomcih nekake kipe, ne pa živih templjev za svete duše.

Vsem tem je zapisal pisatelj, ki je s tenkosluhim ušesom ujel zvok časa: »Imam deset otrok. Sami ob sebi niso otroci nikaka za sluga. Ali resno se trudim, da jih zredim in vzgojim v zdrave, poštene ljudi. Če bo božja volja — pomislite — deset dobro vzgojenih in poštenih ljudi bom dal rodu! Koliko pridnih rok, bistrh glav, usmiljenih src! Poglavitno je vendar, kaj ne? — kakšni da so ljudje, ki tvorijo rod: da so v čast Bogu in v korist človeštvu in nikomur v breme! Tudi meni ne — saj so božji, ne pa moji!«

(Milčinski.)

Božji so! Zato na je tudi telesno rojstvo skrivnosten dej božje vsemogočnosti, pri katerem je človek le orodje.

* * *

Še večja skrivnost leži nad dušnim rojstvom. Lepo ga opisuje ljubljeneec Gospodov, ki je bil najbolj dovzeten za tajne božje: Bil

pa je človek med farizeji, Nikodem po imenu. Ta pride k Jezusu ponoči in mu reče: »Učenik, vemo, da si od Boga prišel kot učnik, zakaj nihče ne more delati teh znamenj, ki jih ti delaš, če Bog ni z njim!« Jezus odgovori in mu reče: »Resnično, resnično ti povem: Če se kdo na novo ne rodi, ne more videti kraljestva božjega!« Odvrne mu Nikodem: »Kako se more človek roditi, če je star? Ali more drugič iti v telo matere svoje in se roditi?« Jezus odgovori: »Resnično, resnično ti povem: Če se kdo ne rodi iz vode in iz Duha, ne more priti v kraljestvo božje. Kar se je rodilo iz mesa, je meso, in kar se je rodilo iz Duha, je duh. Ne čudi se, da sem ti rekel: Treba se vam je na novo roditi. V eter veje, kjer hoče in glas njegov slišiš, pa ne veš, odkod prihaja in kam gre: tako je z vsakim, ki je rojen iz Duha!« (Janez, 3, 1–9.)

Otroci solnca.

Sloveč francoski pisatelj je v pesmi »Pariske cvetke« lepo označil razliko med umetno cvetko, ki je vzbrstela v rastlinjaku in jo cvetličarka prodaja po javnih prostorih razbrzdanim ljudem, pa med cvetom, ki prešerno »sredi polja kima«, dokler ne pride k njemu mlado dekle in si ga pojoč vtakne v bujne lase. Umetne cvetice bridko tožijo po solncu: »Nežne cvetke smo, ki žalujejo, da ne cveto na poljani: pomladanske cvetke smo, ki nikoli nismo videle pomladi... Rože smo, zvite iz papirja, preveč trepetamo na stebelcu, kajti to stebelce je iz medí... Prava rosa nam je neznana... me smo cvetke brez vonja... Lilije smo, ki venejo v zakotnih shrambah... rojene smo v rastlinjaku in nismo vidle solnca, ne pomladi. Rade bi dobile solnčni sok, kot ga imajo naše sestre na čistem zraku, v pravi nebeški svetlobi in pod mozdrim nebom.«

(E. Rostand: Fleurs parisiennes.)

Take cvetke brez solnca so duše brez milosti. Ne poznajo preroditeljne kali in četudi so to kal pri krstu prejele, venejo in hirajo, ker nanje ne pada krepilna rosa milosti.

Kdor odteguje človeškim dušam božje solnce, se pregreši nad njihovim življenjem. Če kdo umori telo, gre pred sodbo in v ječo! Toda ne bojte se onih, ki vam umore telo, bolj se čuvajte njih, ki vam lahko treščijo dušo in telo v večno pogubo!

* * *

Zato smo hoteli s prvimi pomenki o živih vrelcih pokazati bogastvo onih, ki s polnim prgiščem zajemajo sveto vodo iz studencev Zveličarjevih, in veliko siromaštvo teh, ki se ogibljejo svetih vrelcev ter se za zakramente ne zmenijo. Lahko jih ozarja slava in obdaja bogastvo — a po potu na Sion ne hodijo. Zanje ni solnca, ker so otroci teme.

V viharju težkega življenja.

Ivan Trinko:

Ded in vnučki.

PREKRASEN popoldan poznega poletja. Topli zrak lahko trepeče in se igra med košatim drevjem; listje komaj čutno šušti in drgeče, kakor prevzeto od neznane sladkobe. V bližnjem, gosto zaraslem jarku voda skrivnostno klokoče, žubori in poskakuje, budeč občutek prijetnega hladila. Po sinjem nebu se premikajo majhni, raztreseni oblaki, kakor bele ovčice na paši. Narava zadovoljno počiva; zdi se, da dremlje, pa ni res; marveč pazi z jasnim očesom, kakor da bi imela čut za vse, kar ji je dal Bog v oskrbo. Zato pa se vse čuti varno v njenem okrilju. Črvički, hrošči, muhe, čebelice, mravlje in ves ostali živeči drobiž se veseli božjega dne in se brezskrbno trudi s svojim poslom, dočim drobne ptičke čivkajo in kramljajo med seboj v gošči, a visoko pod nebom samozavestno plove v velikih kolobarjih bistrooki sokol.

Moj Bog! Kako bi tudi pošten človek ne užival tako lepega dneva?

Vidite tam-le ob jarku, nekoliko izven pogorskega sela na prostorni položini se blesti, na pol skrita med sadnim drevjem, čedna kmetiška hiša; za njo stoji gospodarsko poslopje, spredaj leži bujen vrt. Glej ga, starrega očeta! Ravno kar je prišel iz hiše na podvečerni zrak, da se ga nadiha in da se razgleda po zemljici. Privlekel je s seboj prostorno, iz slame spleteno stolico, svoj hišni prestol, lepo jo pristavil k zidu pod oknom in ugodno sedel na njo.

Star je, star! Nekoč je bil izmed najmarljivejših delavcev; nikoli ni lenaril. Zato pa ima tudi veliko in čedno hišo, polja, travnikov in gozda obilno, lepo napolnjen hlev in vsega, kar more in mora imeti trden pogorski gospodar. Skrbel je, trudil se s pokojno gospodinjo, pošteno delal; zdaj lahko uživa in počiva v senci, saj delajo drugi, in zadovoljen je z njimi, čeprav zdaj pa zdaj malce zaropoče in jih skrega. Danes kosijo gori nekje v senožetih. Doma je ostala samo snaha s tremi paglavci, ki niso še za delo.

Ala! evo jih! juh! hopsasa! Odkod so prihrumeli?

— Oče, oče! zajca smo videli.

— Nu, nu! — jih podraži stari oče. — Seveda! zdelo se vam je; pa je bila mačka!

— Oh, ne pa! zajec je bil — ponovi eden.

— Da, zajec, pravecati zajec je bil — potrdi drugi.

— Da, da, zares! Saj mačka nima takih ušes — utemeljuje tretji.

— In tudi takega repa nima, kakor ga ima zajec. Zajec je bil, lepo sem ga videl.

— Nu, pa naj bo zajec! Kam ste ga pa deli? Dobro bi nam teknil v nedeljo.

— Eh, saj smo ga samo videli. Skočil je iz grma in malce posedel na lazu.

— Ušesa je stresal in debelo gledal, mi pa tiho, tiho! Drejček je imel pri roki kamen in ga zalučil vanj, pa zajec — frk! in ga ni bilo več.

— Leteli smo za njim, pa ga nismo dotekli. Drejček ne zna zadeti; če bi bil imel kamen jaz...

— Kaj ti! Še krave ne zadeneš! Saj smo te stokrat videli, kadar lučaš kamenje — pripomni Tonček.

— Kaj pa ti, lenuh! Prej ko se ti pripraviš, ti še polž uteče.

— Nu pa, ali si ga ti? Zakaj ga nisi zadel?

— Zakaj ga nisi ti? Saj nisem imel kamna.

— Nu, nu! Molčite! Vsi trije ste zanič, ker niste prinesli zajca — jih miri stari oče.

— Beži ti, Stanko, reci mami, naj mi prinese kozarec vina; ti pa, Tonček, idi po ono knjigo, ki sem jo pustil zgoraj na mizi; in pa tudi naočnike mi prinesi. Potem pojdite se zabavati na travnik za hišo.

Zbežali so v hišo in šumno vsi vprek predali mami dedovo naročilo. Tonček je pritekel nazaj s knjigo in naočniki, potem so se kar izkadili na trato.

Snaha je prinesla očetu, kar je želel.

— Hvala ti, Ana. Viž, zaželel sem ga — je rekel prijemši kozarec, napolnjen s pencečo se rumenino. — Zunaj je toplo; naj me vinče ogreje še znotraj. Le pojdi in pazi na paglavce. Živahni so, toda dobra deca. Veselje jih je gledati.

— Pravo veselje! Križ je z njimi; vedno kaj nagodejo, ali pa jim kaj manjka, da ne dajo miru — odgovori snaha, dasi jej je očetova pohvala laskala. Vrne se v hišo.

Starček je vzdignil kozarec in pogledal skozenj proti svitu. Oči so se mu blagodušno in zadovoljno smehljale, in ko si ga je privoščil požirek, se mu je ves obraz zasmehljaval. Začel je glasno, pogladil si prsi z levico, z drugo roko pa je postavil kozarec zadaj na okno, da pozneje izpije še ostalo. Potem si je nataknil naočnike in začel čitati iz Mohorjevega svetega pisma.

V vesoljnem miru je bil miren. Srečnega se je čutil, brezskrbno je počival in čital. Dolgo časa je pazno bral. Zanimalo ga je. Bog ve, kaj je čital! Naposled je spustil knjigo na koleno in roke nanjo ter se nekam zamislil: morda v zgodbo, ki jo je čital; morda v lepoto, ki ga je obdajala; morda v mlada leta in v nekdanje spomine... kdo ve?

Zopet so prihrumeli dečki in ga prebudili.

— Nu, boste mirni in tihi?

— Saj bomo, tukaj v senci. Dajte nam knjigo, da pogledamo podobe.

— Naj bo. Pa da mi je ne pokvarite!

— Ne bomo je.

— Mirni bodite, če zadremljem.

— Saj bomo.

— Nu pa!

Otroci so se nekoliko oddaljili, sedli v travo in se zabavali s knjigo. Ded je pa res zopet zakimal.

Paglavci niso dolgo vztrajali pri knjigi. Prelistali so jo in bili kmalu pri kraju s podobami.

— Lejta, lejta! Oče kima z glavo kakor da bi pritrjeval komu — je opozoril Drejček in se posmehnil.

— Kaj tebi mar? Kaj mu hočeš? Naj kima! — je neprijazno odgovoril Tonček.

— Kdo mu kaj hoče? Še ti pojdi spat, ker si takšen! Stanko, jaz in ti nekaj narediva.

— Kaj bosta vidva! Jaz vem, kaj naj naredimo.

— Nu pa, kaj pa?

— Sedaj mi je prišlo na misel. Ali si videl dedovo vino na oknu?

J. Srebrnič: »Popijmo dedu vino!«

— Da! Zakaj vprašaš?
— Popijmo mu ga, da se mu bomo potem smejali.

— Popijmo mu ga! Kako bo gledal, kadar se zbudi in ne dobi vina!

— Pa če se prej zbudi? Ne bo nič, boš videl.

— Seveda, če bi ti delal. Jaz te navadam, kako se dela.

— Kako torej?

— Videl boš. Stanko! Dobi lepo in dolgo slamico.

— Čemu bo?

— Prinesi jo, saj boš videl.

Stanko je stekel nekam in kmalu zopet prišel izza ogla z dolgim slamnatim stebлом.

Tonček, prebrisan nagajivec, napravi iz slame primerno cevčico.

— Zdaj pa álo! — reče — tiho, tiho za mano v hišo! Stopaje po prstih so se zgubili skozi vrata. Stari oče je le dremal.

Kmalu so se prikazale vse tri glavice od znotraj pri oknu, ki je bilo zamreženo. Tonček je oprezno vtaknil skozi mrežo cevko v dedov kozarec in začel vleči in piti.

— Daj tudi meni — je komaj čutno zašepetal Drejček.

— Meni tudi — je pristavil Stanko.

— Tiho! vsakemu o svojem času.

In vsi trije zaporedoma so povlekli in posrkali do zadnje kaplje. Potem so se tiho umaknili, stopili iz hiše po drugih vratih in od

zadaj prišli na ogel kukat in čakati, kdaj se stari oče vzbudi. Hihitali so se in muzali.

— Viž, kako spi! Ali smo mu jo nagodli lepo!

— Treba ga bo zbuditi, da vidimo, kaj bo počel.

— Čakaj, vržem kamen, da se prebudi.

— Ne, muš! ga zadeneš; greh bo.

— Kaj bomo čakali! Zbudimo ga!

— Ko bi ga muha oklala!

— Ko bi mu hruška pala na nos!

— Ko bi se mu sanjalo, da ga tolovaji lové! Kako bi se hitro zbudil!

— Vesta kaj? Sultana zadražimo, da bo lajal.

— Saj ga ni doma.

— Nu pa, kako napravimo?

In tako so se nevedé le bolj glasno pomenkovali, da se je naposled oče zganil in zdramil. Na mah so utihnili, se umaknili ter skrili za bližnje grmovje, skozi katero se je moglo videti, kaj bo ded.

Ded je pogledal na okoli in jih ni zapazil.

— Ah, ti paglavci! Ne dajo miru. Kam so se zopet izgubili?

Zmislil se je na vino. Obrnil se je k oknu, stegnil roko po kozarcu, a bil je prazen. Starec ga je držal in nedoumljivo gledal v dno. Otroci malo da niso buknili v glasen smeh.

— Henčaj! Kako je to? Saj ga menda nisem izpil! ... Čudno! ... Ali so mi ga otroci? ... Ne more biti; slišal bi jih bil. Nu, vraga! ... In vendar sem ga gotovo postavil na okno. Od znotraj mi ga niso; saj je mreža. Od zunaj ne more biti, saj nisem spal, saj sem samo dremal; slišal in videl bi bil! Presneto čudno je to ... Ali mi ga je vrag popil? ... Ana, pojdi sem! — je zaklical nazadnje.

Snaha je kmalu prišla.

— Glej, kaj se godi! — ji reče. Vino sem na okno postavil, malce zakimal in sedaj ga ni več!

— Nu, glej ga! popili ste ga.

— Ne, za gotovo vem, da ga nisem.

— Pa so vam ga otroci popili, ko ste spali.

— Ne more biti. Slišal bi bil, videl ...

— Kdor spi, ne vidi in ne sliši.

— Saj nisem spal; komaj zadremal sem bil.

Gotovo bi me bili prebudili.

— In vendar ...

— Kaj vendar! To je nekaj čudnega. Izhlapelo ni, popil ga nisem ...

— Jaz tudi ne.

— Saj vem, da ne ...

V tem so prihruli paglavci in se delali nevedne.

— Oče, tamkaj je vaša knjiga.

— Sem jo prinesi. Nu viž, pozabljivci!

— Pa nismo! Vas nismo hoteli buditi, ko smo šli proč.

— Kje ste bili?

— Za hišo.

Potem so se zopet razkropili. Drejček je plezal na bližnjo hruško, Stanko se je prekučeval na trati, Tonček je kamenjal mačko, ki se je bila priplazila izza ogla. Veseli so bili in se še vedno muzali.

— Oče! — je vprašal Drejček kar iznad hruške, ko se ni mogel več vzdržati, — ali ste popili vino?

— Ali je bilo dobro? je poizvedoval Tonček.

— Ali vam je dobro teknilo? — je pristavil Stanko in vsi so knadi buknili v smeh.

— Ah, negodniki vi negodni! Ah, tako? Torej vi ste mi ga popili? Kakšno je bilo, a? Kako ste mi ga popili, da nisem videl?

In vsi trije so se strnili okolo njega; eden ga je objel za noge, drugi mu je splezal na koleno, tretji je iz radosti začel stresati stolico in veselega šuma ni bilo konca.

— Ahà, ahà! popili smo vam ga! Ahà, ahà! popili smo vam ga!

— Nu, nu, pijančki poredni! Kako ste mi to nagodili?

In tako so mu začeli vsi vprek praviti, kako je bilo. Ded se je navidezno jezil, a naposled se je veselo zasmel. Smejala se je tudi mami. Vsi so se smejali. Otroci so bili strašno veseli, da so jo dedu naredili. Snaha pa mu je prinesla drug kozarec, da ga odškoduje.

— Glej, glej! kaj zna novi zarod! — je mozdrolal oče; — Bog vedi, kaj bo še iz njih! Ej, ej, pijančki! še hišo mi zapravite.

— Saj pijete še več vi — je rekel Drejček.

— Nu, Drejček! Kaj te ni sram očitati očetu? — mu reče mama.

— Pusti, Ana; saj je vse šala.

In tako so se nadalje smejali in veselili.

Ded se je čutil srečnega med takim naraščanjem. Ko so se otroci raztepli, se je zamislil in Boga zahvalil, da mu je dal mirno in srečno starost, ter zaželel, da bi tudi vnučki nagaživčki tako doživeli.

Solnce se je bilo v tem času približalo za tonu. Že je gorelo ob robu hriba. Od nekod je prihajalo ubrano petje. Dan se je nagibal h koncu...

Ded je malce postal, zagledal se v sinjo daljavo in se zamislil. Nekako tožno se mu je storilo; kakor da bi mu bila senca pala na obličje. Sam ni vedel zakaj... Morda mu je kar nehote švignilo v glavi, da tudi solnce njegovega življenja zahaja in da kmalu pride noč!... Tiho se je obrnil proti hiši in izginil skozi vrata... Vnučki pa so se še šumno podili in norčevali na trati pred belim domom.

Dr. Kugy-Trentar.

Planinski čari in radosti.

V predlanskem koledarju sem vas seznanil s slovitim in srčno zlahtnim možem. Proslavil je naše prekrasne gore in domovino, proslavil naše ljudstvo in našega človeka po širokem svetu. Ta mož je dr. Julij Kugy iz Trsta. Spisal je v teku svojega življenja poleg neštevilnih spisov in člankov l. 1925. v svetovnem planinskem slovstvu znamenito knjigo »Iz življenja planince«.

To knjigo je napisal tudi v trajen spomin svojima najljubšima vodnikoma in prijateljema. To sta naš pristni, preprosti Trentar Andrej Komac, ki je umrl l. 1910., in pa Jožef Croux, Francoz iz Švice pod najvišjo evropsko goro Mont Blanc. V uvodu v svojo knjigo piše dr. Kugy: »Še posebno sem se namenil (s to knjigo) postaviti skromen spomenik dveh mojemu srcu nad vse dragima možema, ki ju že dolgo ni več. Osebnost, življenje in dela Andreja Komaca naj bi tekla ko zlata nit skozi pripovedovanja o Julijskih Alpah in krasne lastnosti moža in vodnika Jožefa Crouxa naj bi se odsvitale v blesku ledu in snega. Ako se mi je to posrečilo, kot sem želel, sem s tem poplačal majhen del dolga hvaležnosti, ki jo čutim v sebi do teh dveh mož, ki jima ni para.«

Mohorski koledar je objavil iz omenjene knjige vrsto opisov in zajemljivih dogodkov, v katerih so opisani naši ljudje, Kugyjevi vodniki, zlasti Andrej Komac in pa Jože Komac, ki je še zdaj krepak Trentar. Temu naj letos sledi niz krasnih pokrajinskih slik s Triglavskega in sploh Julijskega pogorja.

Težko je izbrati iz omenjene knjige, kaj je lepše. Blizu dve tretjini do 350 strani debele knjige govorita le o Julijskih Alpah. Vse to je naše. Dr. Kugy v njih odkriva našo dušo, naša čustva, ki se jih sami niti ne zavedamo ali pa jih ne znamo izraziti z besedo. Res je, da nam ta čustva vzbujajo na poseben način, malo bolj učeno, a prepričan sem, da smo že toli dozoreli, da smo že toli omikani, da bomo lahko in s pridom sledili njegovim izbranim besedam, ki so kljub temu preprosto pripovedovanje brez vseh zumetničenih olupšav. Zlasti naša mladina, ki se dan na dan bolj vnema za lepo obliko v knjigi in tudi rada misli, bo čitala naslednje sestavke z velikim užitkom in koristjo. Malo bolj pazite na vsako besedo, malo bolj počasi čitajte in premišlujte in s čudom boste spoznali in priznali, kaj vse je skrito v našem srcu, koliko čustev in plemenitih misli je v njem. Pa bomo videli, kako znamo tudi mi ob večji vodnikovi roki in njegovi topli besedi

Razor iz ceste nad Mojstrovko.

brati iz knjige preproste narave in iz njenih skrivnosti. Vse to pač, kar ugaja in prija našemu srcu in domišljiji in kar naše čuteče, tožplo srce povzdiguje, očiščuje in ga žlahtni.

Učili se bomo od preproste, božje narave, da je najlepše to, kar je preprosto, naravno. Da bodi tudi naše življenje, hrana a tudi obleka čim bolj preprosta, kakor je tudi narava v svoji preprostosti tako nedosežno lepa, zdrava in krepka. Da bodi tudi naš govor in vse vedenje dostojno, lepo, preprosto, — nikdar pa prisiljeno, nenaravno ali pa celo opičarsko, posneto po tujih, pokvarjenih in neokusnih oblikah. Čutili bomo, kako lepa božja narava, gorska, planinska, pa tudi dolinska čisti našega duha ter nas s svojo lepoto bolj in bolj približuje ljubemu Bogu. Čutili bomo, kako je zares ves svet, tudi morje, doline in ravnine, tem bolj pa gore in planine velik tempelj božji, ki v njem kraljuje z nedosežno lepoto in dobroto kralj vseh kraljev. Čutili bomo, živo, v dnu ljubečega srca, kako je naša domačija vredna vse naše ljubezni, vredna, da jo vsi po možnosti čim bolj spoznamo od kraja do kraja.

Vsem želim, da bi pri čitanju in razmišljanju naslednjih sestavkov občutili isto prazniško svečanost kot on, ki jih je napisal s tako veliko srčno toploto.

Počivališča.

Po gorah nahajamo mesta, ki jih imenujemo počivališča. Ni je table, ki bi nam to povedala. To je kot neko tiho, od davna obstoječe sporazumenje vseh onih, ki se po odprtih ali skritih poteh iz samote tu pojavljajo in se kmalu nato po njih zopet izgubé. Planinski pastir, lovec, drvar, težko obložen planinski sirar, divji lovec, hribolazec, kdorkoli, ki tod mimo pride, se tu ustavi, postoji, se ogleda in si odpočije. Če je kdo od družbe pohitel naprej, so ostali gotovi, da ga tu zopet najdejo. Počivališče mu zastavi pot in ga vrne družbi.

Skoraj na vsakem počivališču vre studenček iz zemlje in tako ali tako se je tu zelena ruša usedla ali se je skala tako izobličila, da je počivališče ustvarjeno. Kakikrat, a to se godi le v nižjih legah, je neznana skrbna roka prostor malo priredila, poskusila napraviti preprosto sedišče, pritrdila v virček žlebič, tla zravnila ali privlekla tja hloed. Vsako počivališče se je malo prilagodilo, da ugaja in vabi. In bodi, da nam le tiho šepetá, da je tu udobno in prijetno. To počivališče deluje na nas s to ali ono mikavnostjo, ki izhaja iz njegovega bistva, drugo se postavlja z veličastnim razgledom v dolino, bolj podjetno tretje preži, ko da bi bilo rojeno za hotelirja, na kakem voglu, od koder se nenadoma odpre razgled na visoko goro, in si misli: »Tu mi ne utečete.«

Nad takim prostorom leži, in bodi še toli oddaljen od sveta, tih dih družabnosti. Nevidna, skupna vez objema in spaja vsa človeška bivališča. Tako je, ko da bi segala drobna nit tudi sem gor do teh najbolj zgubljenih kotov visokega gorovja. Nekdo je bil tu, morda še včeraj in najbrž pride skoro še kdo, kdo vé odkod. Ne čutimo se več tako osamljenih in zapuščenih. Kakor da bi se skrivnostno pogovarjali med seboj tisti, ki so že bili tu in oni, ki šele pridejo. Glasi se ko tih: »Stoj, kdo tu?« in radoveden: »Odkod?« ali: »Prosto, dalje!« in iz daljave sem prihajajoči zategnjeni planinski pozdrav: »Juhuhu!«

V prigorovju, ki je bogato na vodah, je vse več počivališč in tudi bolj udobnih. V Julijskih planinah je počivališče često zelo borono. Kakšenkrat se nahaja na njem čisto majhna žilica virčka, ki še bolj spričuje pomanjkanje vode, toda tedaj je tem ganljivejši njegov boječi in skromni pozdrav in prošnja: »Jaz sem počivališče. Nudim, kar mi je moč goče. Pomudi se tu!« Najžalostnejša je pač slika počivališča z usehlím izvirkom s praznim majhnim koritom pod steno, ki sicer po nji voda curlja, a jo je izsušilo vroče jesensko solnce. Na taka sem često naletel v Kaninskem pogorju, po bovških gorah ali v Jezerski pokrajini. Tako počivališče tudi več ne nago-

»Na Logu« v Trentski dolini.

varja gostov, zre nemo za tabo, obupujoče in breznažno, ko greš razočaran dalje.

Odpočitek spada med najlepša poglavja v življenju gorskih plezalcev. O njem bi se dala napisati cela knjiga ter se okrasiti z najhvaležnejšimi podobami. Začeli bi z jutranjim odpočitkom že visoko gori na pobočju gore; nadaljevali s pričakovanja in nade polnim odpočitkom pred zadnjim odločilnim napadom, ko premerimo nasprotnika z ostrim pogledom ter strnemo sile in postavimo z jekleno napetostjo v boj duha in telo; blaženi odpočitek na vrhu in končno dolgi, veliki odpočitek, ko gremo z gore in smo premagali vse težave in nevarnosti ter pregledamo nazaj obrnjeni z očesom svoj uspeh. Tako bi lahko spremljali celo bogato življenje hribolazca mimo vseh počivališč, kar jih je ležalo ob njegovih poteh, do zadnjega, okrašenega s tihim križcem na zelenem gričku.

Tako čudovito lepo počivališče z očarujočim studenčkom sredi zelenih travnih ruš leži v dolinskem pologu med Razorjem in Prisojnikom. Mlinarico imam v mislih. Proti severu stoji južno pobočje Prisojnikovo, proti jugu kipé v nebo razorane stene Razorjeve. Proti desni pregledamo veliki vstop na police proti njegovemu vrhu, na levo stoji nad široko in strmo snežno zagozdo zajemljiva skalna podoba cerkvenega stolpa. Proti jugozahodu padajo pobočja, bolj gori pokrita s prodrom in odrobljenimi skalami, niže doli pogozdena; strmo se skupljajo v soteske proti Trentski dolini. V velikem zboru zro sem čez skozi široko odprtino bolj proti zapadu ležeči julijski vrhovi. V severno stran nad studenčkom se dviga kratko a strmo pobočje do zobčastega roba neke škrbine, do katere spušča Razor svoj severni, Prisojnik pa svoj južni greben. To je Škrbina, kakor jo imenujejo Trentarji.

Čez sedlo Vršič (iz Kranjske gore v Trento) sem šel nešteto krat po leti in po zimi. Prva

moja pozimska pot v Julijskih Alpah me je vodila čez to sedlo. Šel sem v družbi tovariša, ki ni poznal onih gora in bil tako neizkušen in slabo opremljen, da sva v noči in sneženem metežu vrh sedla zašla v zelo neprijeten položaj, vendar se pa končno skozi sneg do košen pregazila do pastirske kočice na Veliki planini na trentski strani in tam pokurila pol strehe.

Večkrat sem na vznožju trentske strani krenil stran k izvirku Soče, da bi gledal globoko v notranjosti gore nahajajočo se nenavadno čisto krnico (vodnjak) — nabirališče vode, iz katerega izvira. Na trentski strani Vršiča sem imel dvojce počivališč, ki sta se mi zelo omilili. Prvo na Veliki planini (pod Prisojnikom) pri nekaterih podrtih deblih ob gozdnem robu, drugo pa je niže, sredi strmega gozda, pri nekem studenčku s starim, z mahom poraslim koritom. Kajkrat sem tam v starih časih posedal, pogreznjen z očmi v resno, najbolj zgornjo trentsko dolinsko zagato, Zapoloden. Od tu vidiš nad mogočnim pobočjem Velike Dnine na desni strani drzni rog Javalovca z Ozebnikom, na levi dolgi, zidu podobni greben Srebrnjaka, ki sta o njem dejala Gilbert in Churchill (Anglež), da se okoli njega vije Trentska dolina tako lepo, ko zakrivljeni konec pastirske palice. Pogledi so mi leteli naprej. Obtičali so na dveh visokih skalnih gorah, ki se dvigata iz dolinskega ozadja. Prvi bovški Grintavec, drugi Pelc. O obeh sem izvedel zelo malo. Trentski divji lovci so ju že preplezali, od planincev pa je morda kdo obiskal Grintavec, Pelca pa gotovo še nihče.

(Dalje.)

Nova cerkev na Mengorah.

Mirko Avsenak:

Legenda.

ŽIVEL je človek, ki je imel to edino nesrečo, da je ostal mlad. Zato ga je vedno bolelo življenje in vsako srečanje. Ker edino v mladosti boli človeka.

Ta človek je živel. In kakor je živel in kakor je bil, je videl, da nosijo vsi ljudje obraz hudiča; raznih hudičev pač, kakor so različni naglavni grehi. Ko jih je videl dovolj, se je zakrknil vase, živel svoji lepoti, molčal kot skopuh, a ni bil preveč žalosten. V mladosti ni obupa.

Pa se je nekam obrnil in se mu je zazdelo, da je v vseh ljudeh večni hudič, ki se da pač odriniti, ne pa ubiti. Ko je prvič občutil, da je v sorodstvu z vsemi ljudmi, on samo eden od mnogih, ga je to silno potrla. Trpel je dvojno za obojno spoznanje.

Bil je nekoliko romantik in nekoliko veren. In ko je bil na tleh, je šel v cerkev in molil in jokal. Cerkev je bila Marijina cerkev; in je dejal Mariji:

»Marija, glej, saj ni nič z menoj! Ne morem nikamor. Vedno padam. Kadar sem pri Tebi v cerkvi, sem miren in lep in močan; ko pa stopim iz cerkve, srečam takoj hudičev obraz in se spomnim, da je tudi moj pravzaprav tak. Ves žalosten postanem in moten; in vedno, če sem moten, grešim. Moj Bog, ne morem več; ne morem, Marija! — Marija, čuj, pojdi z menoj, da boš vedno pri meni, da boš preganjala vse, kar moti in kar daja pozabljenje! Predaleč si, Marija, na oltarju; stopi dol in pojdi z menoj! Povedem te v kavarne in beznice; da ti veš, Marija, oh koliko ljudi umira, ko te nimajo. In niti ne vedo; mislijo, da so živi, živi. Pojdiva h grešnikom, Marija!«

In ko je vneto prosil, je zlezel na oltar in jo prijel za roko. A roka je bila mrzla, Mariji niso oživele oči, nego so mrtvo gledale nekam na kor.

Človek je žalosten odšel iz cerkve.

Pred vrati je srečal sosedā, mladega fanta, ubijalca in zvodnika treh mladih deklet, in se je neskončno začudil, ker je bil v obraz prav tak kakor Janez, tisti, ki je bil Kristusov sveti.

In ko se je še oziral za njim, je videl moža, ki je imel črno dušo in roke in besede in brado; pa ni bil, ki je vse klel in ni poznal svetega, nego je imel modre oči in rjavo brado Jožefa Davida, svetega.

In ko je kakor v sanjah šel dalje, je prišla nasproti deklica, katere je bil žalosten. Vedel je, da ne vidi nikamor kakor v zemljo in svoje telo ter da zmešana pozablja,

Tone Kralj: Mati božja na Tolminskem.

da je božji otrok. In ko jo je videl, je zavpil: »Marija! Ti...« Bila je podobna oni, iz Nazareta, vedno ena, vedno enotna, deklica in mati in žena, enaka pred angelom in ob rojstvu in pri križanju.

In tisti je prišel pijan domov in ni mogel ničesar več od veselja. Samo Zdravo Marijo je molil.

Ko je dobil vero, je ni izgubil nikoli več.

† Srečko Kosovel:

Jutro na gori

*Solnce sije na sive robove,
ki jih poljublja jutranji hlad,
té sive ostrine, té proste vrhove
té imam rad.*

*Nad vsemi polji, nad vsemi dolinami
srebrni se meglā;
tu sem kot orel med sinjinami
blizu Boga.*

Srečni otroci.

V ČERAJ sem sedel, državljani, v Tavriškem vrtu na klopi. Zvijal sem si cigareto in gledal na vse strani. In okoli mene je bilo tako čudovito lepo! Pomlad. Solnce je sijalo. V pesku so se igrali otroci. Na klopi poleg mene je sedela takale majhna desetletna reč in pozvanjala z nogama.

Pogledal sem ga. Ah, sem si mislil, koliko bolje gre vendar otrokom kot odrastlim ljudem. Kaj naj dela odrastli? Ne more pozvnanjati z nogama in se ne more valiti v pesku. Če bi hotel bingljati z nogama, bi rekli: tak velik bedak, pa binglja tu z nogama! Po tej poti bi lahko prišel do kake klofute. Ah, sem mislil, življenje odrastlega človeka je tako neprijetno... Vse mogoče komisije, seje, poročila... Za tri minute se odtrgaš, da potegneš vase svež zrak in morebiti te doma že čaka žena, ti grozi z metlo in te zmerja z grozanskimi izrazi, ker prihajaš prepozno. Ah, sem si mislil, kako srečen čas je zlato detinstvo! In kako neopazno da je minilo in da vendar od njega ni ostalo ničesar...

Spet sem pogledal otroke in malega dečka, ki je zvonil z nogama, in obšla me je nežnost; to čuvstvo je bilo tako močno, da sem komaj dihal.

»Pobček,« sem rekel, »ti pasji sinko! Ti gotovo ne čutiš, lump, vse polnosti svoje sreče! Tu sedi in mečeš noge v zrak in nimaš nobenih skrbi. Ne brigaš se za nič na svetu. Ah,« sem rekel, »ti moj mili, ti barabica! Kako pa se kličeš? Z eno besedo, povej mi svoje ime!« Molčal je. Gotovo je bil v zadregi.

»Ne boj se, ljubček moj,« sem rekel. »Stari gospod te ne bo snedel za zajtrk. Pridi sem,« sem rekel, »sedi, jahaj na mojih kolenih.«

In fantič se je obrnil k meni in odgovoril: »Nimam časa, da bi se dal zibati na kolenih. Kaj pa naj storim s tvojimi zoprnimi, grdimi koleni? Ti bedak.«

Bil sem popolnoma prepaden. Tako ostro mi je bil pobič odgovoril. In ni imel časa. »Za kaj pa,« sem rekel, »nimate časa? Kakšne opravke imate, oprostite, prosim, za vprašanje.«

In fantič, otrok narave, mi je z majhnim otroškim basom odgovoril:

»Če hočeš preveč vedeti, boš kmalu ostal rel.«

Torej takega pobiča sem našel, sem pre-mišljaj.

»Ne huduj se,« sem rekel. »Grdi starec želim le vedeti, kakšne posle imate v tako nežni starosti.«

In pobič, se mi je zdelo, se je malce omilil.

»Dela imam prav črez ušesa! Vseh vrst. Komisije, seje, zborovanja. Zdaj bomo imeli

J. Srebrnič: »Sedela sta na klopi...«

poročilo o Poljski. Moram teči. In šola. Kultura fizike... Tri minute se odtrgaš, da zajameš čistega zraku, in Manja Blohina ali Kajtjuša Semečkina že zmerjata. O hudič!

Fantič je potegnil iz žepa cigareto »kanono«, jo prižgal, pljunil skozi zobe kakor odrasel človek, prizanesljivo pokimal z glavo in se oddaljil.

In jaz sem si mislil: o srečna doba odrastlih! Predvsem mi ni treba hoditi v šolo. In s kulturo fizike me ne nadlegujejo.

Potem sem si tudi jaz zakuril »kanono« in odšel.

V tej črtici slika daroviti ruski humorist M. Šoščenko, kako se razvijajo otroci, ki jih ruska diktatura sili v državna mladinska društva.

Vinko Žitnik:

Bled večer...

Bled večer
se k nam je sklonil,
s tiho rano
na zatonu.
Trudna misel
poje v zvonu;
mesec vstaja
v nebosklonu...

Božji dih
se naših duš dotaknil —
v onostranstvo
zastor je razmaknil;
da se vsulo
je nebeško cvetje
v duše kakor
svetlo razodetje...

Izbruh svetovne vojne.

O svetovni vojni je bilo že napisanih nepregledno število knjig. Saj je to tudi eden najsilnejših dogodkov novejših zgodovine, ki je vtisnil pečat naši dobi. Zato je razumljivo, da o svetovni vojni toliko pišejo in razmišljajo.

Najbolj se pisatelji trudijo, spoznati, kako in zakaj je vojna nastala. Vzroki so zelo različni: gospodarski, socialni, politični. Najhujši spor vlada seve med pisci, ko je treba ugotoviti politične vzroke, zakaj vsak narod hoče dokazati, da je bil nedolžen, in zvrata krivdo na druge. Kljub vsem razlikam v mišljenju je pa danes splošno priznано in ugotovljeno, da je neposreden povod za izbruh svetovne vojne dala Avstro-Ogrska. Njeni državniki so se na vojno več let pripravljali in jo hoteli na Balkanu že pred 1914. večkrat izživati.

Da bo izbruh svetovne vojne našim bralcem razumljiv, moramo zato pogledati malo v preteklost.

Poljski velikaš.

Mož, pod čigar vladjo so se začeli pripravljati usodni dogodki, je bil grof Agenor Goluhovski. Ta poljski veleposestnik sam ni vedel, kako je postal zunanji minister monarhije. Bil je sicer živahen in gladek človek, toda brez vsake politične nadarjenosti in len. Cesar Franc Jožef ga je srečal nekoč v Galiciji, se spomnil pri tem velikih zaslug njegovega očeta in ga hotel za vsako ceno povišati. Francu Jožefu je bil Goluhovski všeč, ker je bil res pravi velikaš in silno bogat. Po svoji ženi, francoski princesinji Murat, je Goluhovski imel rodbinske in prijateljske zveze z najvišjo francosko družbo. To je bila na dunajskem dvoru velika prednost. Tako je Goluhovski postal zunanji minister in vodil to važno ministrstvo od 1895. do 1906., to se pravi polnih enajst let. Goluhovski je bil kot politik brez vsakega častihleplja. Njegovo načelo je bilo mirno, nemoteno življenje. V vseh vprašanjih evropske politike se je naslanjal na Nemčijo kakor zaspan človek ob zid. To ga je stalo najmanj truda in skrbi. Tudi drugim velesilam je najraje popuščal, da bi ne imel nepotrebnih »sitnosti«. V dolgih letih njegovega ministrovanja je prišla Avstrija na glas počasne, nazadnjaške države, ki je od starosti okostenela. Zunanjo politiko Avstro-Ogrske so določevali in vodili tedaj v Berlinu. Goluhovski se je dal iz lenobe vlačiti od Viljema II in podpiral brez premisleka nevarno politiko cesarske Nemčije. Viljem je tedaj dražil Angleže z zidanjem ve-

like bojne mornarice in izzival Ruse, s tem da je oboroževal Turke in jim pošiljal v deželo nemške častnike, da organizirajo moderno vojsko. Avstro-Ogrska je tako čisto brez potrebe prihajala v navzkrižje z Anglijo ter si čedalje bolj odtuževala deželo, s katero bi bila lahko živela v najboljšem prijateljstvu. Čim je Nemčija radi izzivajoče politike Viljema II postajala v Evropi sama, je tudi Avstro-Ogrska, njena zaveznica, bila osamljena. Goluhovski, ki je videl vse v rožah, si pa ni delal skrbi in je zidal na zavezništvo z Nemčijo in Italijo. Trozveza je bila po njegovem najboljšo jamstvo za mir v Evropi in dokler ta zveza drži, se ni bati iznenadenj. Italija pa ni hotela čez drn in strn z Viljemom, njeni državniki so iskali prijateljske zveze tudi z Anglijo in Francijo. Že l. 1896., ko se je Italija pobotala s Francijo radi Tunisa, je javila na Dunaj in v Berlin, da se za slučaj angleško-francoskega napada na Nemčijo ne smatra vezano na Trozvezo. Italija je torej že tedaj uradno dala razumeti, da Viljem II in Franc Jožef ne moreta za vsak slučaj računati na njeno pomoč. To je bil prvi občutni sunek, ki ga je dobila Trozveza. Tudi leta 1897. in 1906. se je Italija pri tedanjih evropskih diplomatskih sporih odmaknila od Nemčije in Avstrije in potegnila z zapadnimi velesilami. Toda čim bolj se je Trozveza krhala, tem glasneje je Goluhovski oznanjal pred svetom njeno slavo. Zdelo se je, kakor da je slep in gluha za resnično življenje.

Prvi spori s Srbijo.

Kakor je bil Goluhovski poslušen v Berlinu, tako je bil poln muh, če je šlo za majhne in šibke države. Tu je kazal vso svojo velikaško naravo.

Razmerje med Srbijo in Avstro-Ogrsko v začetku ni bilo slabo. Leta 1878., ko je berlinski kongres dovolil Francu Jožefu, da sme zasesti turški pokrajini Bosno in Hercegovino, so bili Srbi sicer zelo razočarani, ker so smatrali te kraje za srbske dežele, ki se morajo priključiti Srbiji, toda tedanji zunanji minister grof Andrassy je umel Srbe potolažiti. Predvsem je zatrdil Beogradu, da je zasedba Bosne in Hercegovine le začasna, in ni dežel anektiral Avstriji. Razen tega je prekrbel Srbiji majhno povečanje državnega ozemlja in jo tudi drugače ščitil in podpiral. Leta 1881. so Srbi celo podpisali z Avstrijo prijateljsko in zavezniško pogodbo in obljubili Dunaju, da ne bodo sklepali nobenih političnih pogodb brez privoljenja Avstro-Ogrske. Mala balkanska država je prišla tako pod protektorat velikega sosedu. Ko je leta 1885. izbruhnila bratomorna vojna med Bolgarijo in Srbijo in je bila srbska vojska pri Slivnici tepena, se je avstrijska vlada poteg-

nila za Srbe in jih obvarovala pred popolnim porazom. Srbski knez Milan Obrenović se je smatral za varovanca Franca Jožefa in ravnotako njegov naslednik, poslednji Obrenović Aleksander. Ko je Aleksander 10. junija 1903. padel kot žrtev vojaške zarote in so v Beogradu proglasili novo vladarsko hišo Karadjordjevičev, se niso odnošali z avstrijsko vlado radi tega prav nič poslabšali. Že drugi dan po umoru Aleksandra in Drage je Goluhovski dal v poluradnem listu razglasiti, da se spremenba v srbski dinastiji prav nič ne tiče habsburške monarhije, ki smatra za zelo važno samo to, da bi vzdrževala dobre odnose tudi s hišo Karadjordjevičev. Novega kralja Petra je Goluhovski osebno poznal iz Pariza in ga zelo spoštoval. V prvih treh letih je bila med Petrom in Dunajem taka prijaznost, da so pristaši in prijatelji Rusije priredili v Srbiji proti Petru celo demonstracije radi njegove naklonjenosti Avstriji.

Mesto da bi te demonstracije svetovale Goluhovskemu politično previdnost, se je obnašal s Srbi vsaki dan bolj oblastno. Nad državo, ki je bila itak že v politični in gospodarski odvisnosti od Dunaja, je poslal avstrijske in madjarske banke, da so začele brezobzirno izkoriščevati deželo. Odpor je bil v srbski javnosti čedalje večji, dokler ni leta 1906. prišlo do političnega preloma. Goluhovski je hotel Srbe prisiliti, da nakupujejo tope za vojsko izključno v tovarni Skoda na Češkem, srbski državniki so imeli raje francoske topove Schneider. Ker se Srbi niso hoteli ukloniti dunajskemu ukazu in zahtevali zase popolno svobodo odločevanja, je Goluhovski leta 1906. proglasil Srbiji carinsko vojno. To je bil hud udarec za majhno državo. Srbski kmet je dotedaj prodajal skoro vse svoje pridelke, svinje, govedo, slive in ostalo v Avstrijo, od koder je dobival v zameno industrijsko blago. Ko je Goluhovski zaprl avstro-ogrsko mejo, je nastal v srbski trgovini popoln zastoj, dežela je padla v velike gospodarske težave. Toda Srbi se kljub temu niso vdali. Iskali so svojemu blagu pot na jug proti Solunu in po hudih naporih so bili v par letih od avstrijskih trgov neodvisni. Kar bi moralo biti v njih pogubo, jim je bilo v korist.

Baron Aehrental.

Leta 1906. je grof Agenor Goluhovski moral odstopiti. Na dunajskem dvoru so bili mnenja, da je nasproti nemškemu zavezniku vendarle preveč popustljiv. Njegov naslednik je postal baron Aehrental, dotedanji poslanik v Petrogradu. To ni bil tak velikaš kakor Goluhovski, temveč član družine, ki je stremela še vedno kvišku. Njegovi predniki so bili bogati žitni trgovci na Češkem in se

v par rodovih dokopali do plemenitstva. Aehrental sam je imel za ženo madjarsko grofico, kar mu je dajalo v visoki družbi nekaj veljave. Njegov častihlepni namen je bil, da postane tudi on sam grof. Da je Franc Jožef izbral za zunanjega ministra ravno tega moža, je bilo slabo znamenje za Avstrijo. Aehrental je namreč za časa svojega poslanikovanja v Rusiji pokazal popolno nesposobnost. Med rusko-japonsko vojno, ki je 1906. ravno šla h koncu, je pošiljal na Dunaj povsem napačna poročila o političnem in vojaškem položaju. Pisal je, da bo Rusija morda Japonce »z udarcem po nosu« podrla na tla, pripovedoval Francu Jožefu, da je rusko ljudstvo svojemu carju brezmejno vdano in da je vsaka revolucija v Rusiji izključena. Tako so se glasila vsa uradna poročila. Zgodilo se je pa ravno nasprotno: Japonci so zmagali, v Rusiji je pa (leta 1905.) izbruhnila revolucija. Tako pravilno in bistro je presojal položaj Aehrental. Za te svoje politične zmote je bil nagrajen s povišanjem v voditelja zunanje politike monarhije.

Njegov načrt je bil, da mora narediti nekaj izrednega, kar bo vzbujalo splošno občudovanje. Avstrija, ki je bila na glasu zaspane in starikave države, mora dokazati svetu svojo življensko silo.

Najprej je hotel osamosvojiti Avstrijo od berlinskega vpliva in to je bilo pametno. V februarju 1908. je uradno izjavil, da se Avstrija ne smatra za obvezano, podpirati prek morskopolitiko Nemčije, ker da nima to nič opraviti s Trozvezo. V Berlinu so brž opazili, da veje na Dunaju nov veter, in zavihali nos.

Najbolj se je pa Aehrental hotel izkazati na Balkanu. S Srbijo je trajala še vedno carinska vojna, beograjski odpor je dunajske kroge zelo dražil. Aehrentalu se je zdel položaj za Avstrijo poniževalen in zato je sklenil, da pokaže Srbom zobe. Svojo balkansko politiko je začel s tem, da je začetkom 1908. razglasil pred Evropo načrt Avstrije: zidati skozi Sandžak-Novi Pazar železnico. Sandžak je bil pas zemlje, ki je mejil na Hercegovino in ločil Srbijo od Črne gore. Ko je Avstrija leta 1878. zasedla Bosno in Hercegovino, si je izgovorila pravico, da sme v tem kotu držati vojaštvo in zidati čezenj železnico. To je zahtevala radi tega, ker je hotela preprečiti združenje Srbije in Črne gore v skupno državo. Kljub pisani pravici pa ni Avstrija nikoli tu zidala železnice in v teku 30 let je ta člen padel v pozabo. Zato je nenadna izjava barona Aehrentala o železnici vzdignila v evropski javnosti velik prah. Kaj se je zgodilo, da Avstrija zahteva železnico? Ali hoče mar prodirati proti Solunu in gospodarsko osvojiti Balkan? Toda proga skozi

Sandžak nima gospodarske koristi za Avstrijo! Torej so nagibi vojaški, strateški, napadalni. Avstrijski generali se pripravljajo na vojno.

Tako je odmevalo po vsem časopisju v Evropi. Tiha avstro-ogrska monarhija je prišla pri ljubiteljih miru v slabo luč.

Kako nespametna je bila ta politika Aehrenthala, se vidi najbolj iz tega, da je par mesecev za tēm vrgel načrt o železnici kar sam od sebe v koš in ni nikdar več nanj mislil. Po čemu torej toliko hrupa, razburjenja in sumničenja? Za prazen nič. Hotel je samo, da svet o njem in Avstriji govori.

(Dalje.)

Dr. L. Simoniti:

Na operacijo!

PRAVIJO, da je za časa turških vojn general Laudon pisal cesarju na Dunaj, naj mu pošlje dobrih ranocelnikov, ker drugače mu bodo njegovi mazači uničili več vojakov kot jih pokolje turški meč. Če je ta anekdota resnična, ne vem, resnično pa je, da so mazači uničili že veliko število ljudi. Še celo zdravniki sami so, sicer ne po lastni krivdi, v prejšnjih časih stali nemi, brez vsakršne moči pred mnogimi bolezenskimi slučaji, ko danes za take slučaje vedo brzo in zanesljivo pomoč. Ko so se še pred nekoliko desetletji kirurgi naravnost bali odpreti bolniku trebuh ali mu prevrtati lobanjo, so danes take in še težje operacije postale čisto vsakdanje delo zdravnikov.

Kaj je bilo krivo, da se je zdravniška veda v prejšnjih časih tako plaho odmikala od operacij? Vzrok, ki je najbolj oviral delo zdravnikov-kirurgov, je bilo nepoznanje mikroorganizmov, to je malih živih bitij (baci, lov, kokov itd.), ki so vidni samo z drobnogledil. Ta mala živa bitja so ravno povzročitelji vseh okuženj. Šele leta 1853. je učenjak Heule jasno dognal, da ti mikroorganizmi povzročajo kužne bolezni. Ko so tedaj zdravniki doznali povzročitelje okuženj, so se lotili raziskovanja, kako te kali uničiti ter tako preprečiti okužitve. To je bilo za razvoj kirurgije življenjskega pomena.

Druga velikanska iznajdba, ki je pripomogla, da so danes mogoče operacije, ki bi se jih v prejšnjih časih ne lotil noben, še tako slaven zdravnik, je narkoza — uspavanka. To je ona naravnost čudežna pridobitev, ki nam omogočuje, da lahko danes izvršujemo najtežje operacije, ne da bi bolnik pri tem čutil nikakršne bolečine.

Tako smo prišli do antiseptice, to je smotrenega razkuževanja, kateremu je oče uče-

Operacija na bojišču okoli leta 1600.

njak Lister. Temu je sledila asepsa, to so načini in sredstva, da se vsako okuženje popolnoma prepreči. Kirurgija se mora zahvaliti za svoj velikanski napredek ravno tem dvema iznajdbama. Tako je danes mogoče z določenimi fizičnimi in kemičnimi sredstvi uničiti vse kužne kali v zraku, na zdravniškem orodju, na rokah in sploh na vseh tistih predmetih, ki pridejo kakorkoli v dotiko z ranami.

Kako so v časih, ko je zdravniška veda komaj poznala razkuževanja in ne uspavanke, operirali ljudi, značilno opisuje slovenski politik Franjo Šuklje, ki se je udeležil avstrijsko-pruske vojne l. 1866. Pisec je bil ranjen v pljuča in je obležal na bojišču.

»Naložili so nas na nosilnice ter spravili v operacijsko sobo. Kak prizor! Zdravniki s prvotno belimi, sedaj črni in črni okrvavljeni predpasniki, z zavihanimi rokavi, bolj mesarjem podobni, od neprestanega operiranja in rezanja že vsi utrujeni! Z menoj so imeli posebno težavo. Kajti kri, uže drugi dan tekoča iz neobvezanih ran, se je uže popolnem strčila ter je obdajala moje prsi kakor oklep. Niso mogli drugače do ran, kakor da so s toplo vodo namočili srajco ter jo potem s škarjami v majhnih koscih odrezali.

Med operacijo.

Star vojaški »Oberarzt« preišče moje rane, s prstom otiplje votlino, povzročeno po prodirajoči krogli, konstatuje razbito rebro, ranjena pljuča... (Iz mojih spominov I, 44).

Velikanska skrivnost uspehov pri moderni operaciji je ravno v tem, da je vse, kar pride v dotiko z operirancem in operaterjem, popolnoma čisto, sterilno, to je brez kužnih kali.

Vzemimo za zgled samo zadnjo svetovno vojno in pomislimo, da kljub temu, da je bilo v tem groznem vrvežu na desetine milijonov ljudi, se kužne bolezni niso mogle razpasti kot se je to godilo v prejšnjih vojnah. Za to se moramo zahvaliti samo veliaknskemu napredku medicine. Da so kirurgi reševali ljudi skoraj čudežno, to nam bo znal povedati skoro vsak udeleženec zadnje vojne.

Dvoje sob je na svetu, pred katerima se vsak človek zdrzne: mrtvaška in operacijska soba. Prvi se nikdo ne izogne, pred drugo trepetajo ljudje večinoma radi na misli, da jih strahov pod raznimi vplivi bujnih pripovedk in domišljije, ki gleda pred seboj nože, žage, klešče, kri, obešena čreva, presekane glave itd.

Umevno je, da so se ljudje svoje dni operacije bali. Saj ni čuda, da so pred tem mušepolnim dogodkom trepetali, ko so videli, da je večina onih, ki so se podali na to pot, pod nožem umrla. Odkar pa so zdravniki našli sredstva, ki uničijo prave povzročitelje teh smrtnih slučajev, se je umrlivost pri operacijah tako zmanjšala, da je strah pred operacijo navadno popolnoma prazen.

Pa najbolje bo, da stopiva, čeprav si zdrav, v operacijsko sobo. Dvoje misli naj te vodi v operacijsko sobo: da nespametno ravnaš ljudje, ki se po resnem zdravniškem nasvetu nočejo podvreči operaciji, ki je dandanes že

nekaj navadnega. Druga misel bodi ta, da ni ves potek odvisen samo od zdravnikov, dasi po človeško rečeno dela dober kirurg po večletni preizkušnji prave čudeže. Večji del smrtnih slučajev pri operacijah povzroči konstitucija (ustroj) bolnika, velikokrat je nepotrebne smrti tudi kriva zakasnelost.

Kako se operacija izvrši.

Zdravnik obleče belo zdravniško haljo in gre v operacijski oddelek. Na nosilkah prinese bolnika. Ravno kar so ga pripeljali z vozom rešilne postaje. Preplašen sorodnik, ki spremlja bolnika, mi pravi, da je bolnik začel nenadoma bljuvati. V trebuhu je hipoma občutil grozno bolečino, kot bi ga bil kdo z nožem predrl. Zunanost bolnika in trpeči izraz njegovega obraza pričata, da je bolniku res slabo. Trpeti mora v resnici grozovite bolečine. Oči so kalne, komaj govori, le tu pa tam se sliši kratek, a bolesten vzdih. Bolnika začne zdravnik takoj previdno preiskovati in mu stavi par kratkih, a potrebnih vprašanj. Na vprašanja bolnik komaj slišno odgovarja. Vidi se, da mu vsak najmanjši gib še poostreje bolečine. Po natančni preiskavi zdravnik ugotovi, da je operacija nujna. Najbrže se je predrla oteklina v želodcu. Službujoči zdravnik ukaže, naj pripravijo vse potrebno za takojšnjo operacijo in telefonično pokliče kirurga, ki nemudoma pride. V prednji sobi se zdravnik popolnoma preobleče v čisto, belo perilo, si obuče snažne galoše. Nato se začnejo priprave. Bolnika so takas že postavili na operacijsko mizo in drugi zdravnik je že začel z narkozo (uspavanjem bolnika). Kirurg in službujoči zdravnik si začneta umivati roke do laktov v gorki, tekoči vodi, s krtačo in milom. To umivanje traja točno 20 minut, potem si še za nekaj minut splakneta roke v alkoholu: šele nato se oblečeta v pravo, popolnoma razkuženo opravo. Najprvo si prepašeta gumijast predpasnik. Vrh tega oblečeta platnen plašč, ki sega skoro do tal, na glavo deneta belo čepico, na roke gumijaste rokavice: nos in usta so tudi zakrita. Edini prosti deli telesa zdravnikov so oči. Tako napravljena stopita v operacijsko sobo, kjer je bolnik že uspavan in je usmiljenka že pripravila vse potrebno orodje. To se je tudi pol ure kuhalo v vodi. Ravno tako je razkuženo perilo, ovoj in sploh vse, kar se rabi pri operaciji. Operacijska soba je navadno velika in svetla sobana, stene so z oljem barvane, tako, da se lahko vsaki dan operejo in razkužijo. Če le mogoče, so operacijske sobe tako zgrajene, da nimajo oglov, to na zato, da se nabrani prah lažje odstrani. Bolnik je na operacijsko mizo privezan, da se med

Operacija na nogi.

operacijo ne more gibati. Popolnoma je pokrit z belo rjuho; samo oni del telesa, na katerem se bo vršila operacija, je odkrit. Po vršino kože kirurg razkuži najprvo z bencinom, usta z jodovo tinkturo. Ko je to končano in se je kirurg prepričal, da je bolnik popolnoma uspavan, vzame nož in zareže. Čudovito je, kako lahko kirurg reže v živo meso, ne da bi bolnik o tem kaj vedel. Morda je to največja moderna pridobitev za trpeče človeštvo. Koliko neznosnih bolečin je s tem trpečemu človeštvu prihranjenih, vedo samo zdravniki. Tudi delo zdravnikov je s tem zelo olajšano. Vsako žilico, ki jo kirurg zareže, takoj podveže, tako, da je operacijsko polje kolikor mogoče čisto in suho. Med operacijo vlada popolna tišina, sliši se samo rožljanje inštrumentov in polglasno govorjenje zdravnikov in tudi to je omejeno samo na najnujnejše. Kirurg je trebušno votlino že odprl. Po kratkem iskanju najde v zadnji steni želodca majhno luknjico. Izreže oboleli del želodca, zašije ostali del s črevesom. Izčisti trebušno duplino, zašije kožo in operacija je končana. Pri vsem tem delu zahteva vsaka operacija od zdravnika izredno prisotnost duha, popolno obvladovanje stvarine in krotenje živcev, ki niso v najmičnejšem stanju.

Če bi se operacija ne izvršila, bi skozi prevrtani želodec šle jedi in z njimi kužne klice v trebušno duplino, nastopilo bi splošno okužanje in mož bi v par dneh gotovo umrl. Če bi bil zamudil samo 24 ur, bi operacija ne bila več mogoča.

Zdravnik sedi v sobi, zunaj drvi življenje. Potrka. V sobo stopi bolnik, ki ga je zdravnik imel pred tremi tedni pred seboj napol mrtvega. Na obrazu se mu pozna, da ni še popolnoma okreval. Veselo pozdravi in se zahvali za vrnjeno mu zdravje. Vesel se vrača k svojim, prepričan, da operacijska soba ni predsoba za mrtvašnico, ampak veliko in uspešno zdravišče za trpeče človeška telesa.

Tone Knap:

Beli medved in njegovi znanci.

»Kam pa tako počasi?« Ozrem se in vidim prijatelja s cigareto v ustih in zavihanim ovrtnikom. Takoj sem vedel, da se je nekam prav resno namenil. »Ne vem. Na zrak.« — »Pojdi z mano, boš videl dosti zanimivih reči.« Ne da bi vprašal, kam, sem zavil z njim. »V cirкус grem, v zverinjak. Pravijo, da se tam kažejo severni kočuharji. Bova videla, kaj je na tem.«

Prijatelj Janez je bil velik občudovatelj polarnih krajev in živali, dasi ni kazal posebnega veselja do polarnega podnebja. Strašno rado ga je zeblo, tako da se je že pri samem pripovedovanju o snegu in ledu začel zavijati. Znal pa je marsikaj lepega povedati, zato sem rad šel z njim.

»Boš videl, kakšne mrcine živijo na severu. Med samim ledom in snegom. Brrr — krepki so, da jih ne stisne.« — »Gotovo niso tako občutljivi, kakor ti.« — »Pa tudi tako suhi niso, kakor sem jaz. Če imajo za palec debelo plast masti in povrhu še kožuh, jim že ni sile.«

Ko sva stopila v prostor, kjer so bile kletke z živalmi, bi bil jaz najraje po vrsti začel, kakor so bile: levi, tigri, leopardi itd., toda Janez za te kraljevske rodovine ni kazal brige. Drvel je dalje in se ustavil šele pred oddelkom polarnih zveri.

»Oglej si medveda.« začne Janez. »Le poglej mrcino. Podobna je rjavemu medvedu, samo, da je bolj stegnjenega trupa in tudi glavo ima bolj konicasto. Kakšno gosto dlako ima! Veter mu niti do kože ne more, kako naj ga potem zebe. Pa veš, da tehtajo do 600 kg, včasih celo do 800 kil! Sicer se pri visokosti 1.20 m do 1.40 m in dolžini 2.5 m do 2.80 m že spodobita taka teža. Same masti ima včasih do 180 kg. Pa nič čudnega, ker tek ima grozen. Kar vidi, požre. Izbirčen ni, včasih pa tudi ne more biti. Najbolj se obližne, če zagleda tjulenje. Ti so njegova sladčica. Počasi in previdno se jim bliža, vedno nasproti vetru. Če ga nobeden ne zapazi, je dobro, če pa ga le eden zagleda, hitro vsi poskačejo v vodo; tam se mu pa zmuznejo. Da se pa temu izogne, napravi drugače. Tjulenji se navadno solnčijo pri kaki luknji v ledu, tako da imajo priliko, se hitro rešiti. Stric medved plava pod ledom do luknje in tam zleze na suho. Misli si presenečenje tjulenjev, ko zagledajo pri izhodu svojega smrtnega sovražnika! Tako jih prevzame, da se niti ganiti ne morejo, in naš ropar ima prav malo truda, da si privoščijo izdatno kosilo. — Posebno rad tudi stika za ptičjimi gnezdi, sploh se ne brani nobene reči, o kateri se more reči, da je užitna. Ne prizanesa severni lisici ne severnemu jelenu ne ribam ne zajcu itd., tudi mrhovina mu včasih tekne; celo mah, trava in podobne reči v sili nadomeščajo meso.

Kakor je len, kadar je sit, tako zdirja, kadar je sestradan. Tedaj se loti človeka, kateremu drugače ne napravi hudega. Prav malo slučajev je, da je severni medved sam od sebe napadel človeka. Navadno res pri-

hlača blizu človeka, toda le iz radovednosti. Ni ga zlepa takega radovedneža, kot je ta stric. Pravijo, da zleze na kak vzvišen kraj in se ogleduje. Kjer vidi kako stvar, da se premika, tja jo ubere. Tako so večkrat mislili raziskovalci, da so jih severni medvedje napadli; bilo pa ni nič drugega, kot da je eden zapazil nekaj nenavadnega, opozoril druge in vsi skupaj so jo ubrali na dotični kraj, da si od blizu ogledajo novo čudo.

Beli medvedi.

Ljudje so začeli nanje streljati, toda ni jih splašilo, še vedno so z vso naglico hiteli. Šele ko so prišli prav blizu in okusili par svinčenk ali še kako sekiro, so jo ubrali nazaj. Severni medved se raje umakne, ko da bi nosil svoj kožuh na prodaj. Splašiš ga že s samim vpitjem ali če začneš močno mahati okrog sebe. Ako pa se medvedov ustrašiš in bežiš pred njimi, potem te ne pustijo in si izgubljen, če ne pride pomoč. Dasi je medved videti na suhem neokreten, te vendar doteče. Seveda v vodi je neprekosljiv; v njej lahko vztraja po več dni. Plava izborno in precej naglo, 4–5 km na uro in tudi pod vdrži po par minut.

»Čakaj, Janez! Če je tako popoln in močan, ali ima potem kakega sovražnika?« — »Resnega, razen človeka, nobenega, ali pa prav malo. Mrož je nevaren, če ga medved napade, pa se mu pri tem zgodi, da mu mrož zasadi čekane v kožuh. Največkrat ga pokoplje radovednost. Kot sem ti že omenil, pride iz same radovednosti prav v taborišče. Ako zagleda človeka, se potuhne, če pa ne zapazi nikogar, se naglo približa in napravi jedrovito preiskavo. Vse preobrne, vse pregleda. Ne samo to, ampak tudi pokusi in požre vse, kar dobi. Zgodilo se je že, da je raziskovalcem pospravil vso zalogo, ki so jo imeli s sabo; poleg mesa je zginil tudi ves prepečenec. Medved se je hotel seznaniti s kavo, sladkorjem in čajem. Celu ves tobak je izginil v nenasitni želodec in z njim vred ameriška državna zastava. Neki raziskovalec je ubil medveda in v njegovem trebuhu našel polno rozin in obližev za rane. Drugemu je medved pojedel več soščkov nasoljenih rib. V vsako

reč vtakne svoj nos. Če dobi barako zaklenjeno, jo razbije in nobena ni tako močno zgrajena, da bi je severni medvedje ne mogli razdejati. Nemškim polarnim raziskovalcem so razbili barako. Pokradli so vse instrumente za merjenje, pojedli vse sveče in ves sladkor, raztrgali vse kavčukaste steklenice, vse mehurje za tobak, tega požrli in še steklenice s špiritom so odmašili.«

»Najbrže so mislili, da je kako dobro vino.«

»Ne rečem dvakrat, da bi ga ne bili izpili. Požrešni so dovolj. Poslušaj, ti še eno povem. Nekoč so zagledali na obrežju vse polno teh stricev. Kaj neki imajo? Gredo bližje in vidi jo, kako trgajo poginulega kita. Cel bataljon jih je bilo. Ko so šli prav v bližino, so mislili, da jih prepodijo s svojo navzočnostjo. Pa niti zmenili se niso. Ustrelijo enega, nobeden se ne zgane. Ustrelijo drugega; šele takrat so začeli renčati in se odmikati. Obstopili so lju di v krogu in godrnjaje čakali, kdaj bodo odšli. Ko so se raziskovalci odstranili, so medvedi nadaljevali pojedino.

Bojevitejše so samice z mladiči. Svoje medvediče branijo do zadnjega, če ne morejo ubežati. Tudi človeku se postavijo hrabro v bran in ne odnehajo. Če ji ustrelje mladiča, se kar na slepo zažene proti napadalcu in takrat se je treba pripraviti na resen boj. Ako pa ustrelje samico, se mladič ne odstrani od nje, ampak ji zleze na hrbet in čaka, kaj bo. Tudi če mu mater odpeljejo, ji sledi in le težko ga

odpravijo.

Zime severni medved ne prespi. Stalnih bivališč ni, ma, stalnih brlogov si ne dela. Le samica se zarije in si v snegu napravi gnezdu podobno votlino, ki jo obloži z mahom. Med tem časom skoti navadno 2 medvediča, ki sta podganje velikosti ter 4 tedne slepa. Medvedica jih skrbno neguje, skrbi zanje in jih uči. Mladi so precej brihtne glave, hitro vse posnamejo. Ko dorastejo in so že vsega zmožni, še vedno čepijo pri materi, ki mora zanje celi 2 leti skrbeti.

»Pa kaj zelo lovijo to zverino?«

»Seveda. Vsako leto jih gre po par tisoč v krtovo deželo. Pa se tudi splača. Koža, mast, meso, vse se proda in porabi. Lovijo jih pa različno. V vodi je belega medveda bolj težko zadeti, veliko lažje na suhem, posebno še, kadar spi. Spi pa tako, da ga niti strel ne zbudi. Le močno kričanje na uho ga vzdigne. Včasih jih je po več skupaj, tudi po par sto. Takrat padajo kar na deslo. Največ jih postrelijo, pa tudi s sulicami jih dosti končajo. Skušali so tudi z zanjkami, pa se ni obneslo, je preveč prebrisan, da bi se ulovil. — V ujetništvu, po vrtovih, cirkusih se mu dobro godi. Zna se precej hitro prilagoditi in je zadovoljen, le da ima dovolj jesti.«

»Poslušaj, Janez, naju bodo prej iz zverinjaka spozdili, preden prideva k drugim živalim. Kaj je pa to tu?«

»Aha, vidiš, to je tjulenj. Ze kar na prvi pogled se vidi, da je ustvarjen za vodo. Stegnjeno truplo, zalito z mastjo, je do 2 m dolgo. Večinoma se drži vode ali pa obrežja. Na suho ne gre daleč, ker se zaveda, da je

tam zelo neroden. Kako pa tudi ne, ko ima namesto nog samo vesla (plavuti) in še zadnji dve nazaj obrnjeni kakor rep. Jako ponižna in boječa živalca. Sovražnikov ima vse polno, tudi med ljudmi. Ti jo preganjajo radi dragocene kože, za meso jim ni; edino Eskimi ga jedo. Ker je sesavec in ima pljuča, ne vztraja pod vodo več kot kakih 7 minut. Pač pa na vodi lahko vztraja več dni. Še celo spati more na vodi; tu pa tam pomiga v spanju s plavutmi, pa ga drži na vrhu. Kadar jih je več skupaj na suhem, si postavijo stražo. Sploh so jako previdni.

Le dve napaki imajo in ti dve sta včasih zanje usodni, namreč radovednost in strast do solnčenja. Kadar leži tjulenj na solncu in se greje, takrat ga komaj skrajna nevarnost pri vzdigne, da se umakne. Radovednost ga pa prižene v bližino, kjer se le kaj giblje. Tako ga lahko privabiš v svojo bližino, če veslaš po morju in se potuhneš v čoln. Tjulenj, ves neumen za vsako novotarijo, takoj vzdigne glavo in plava nasproti. Ko zapazijo to drugi, so takoj vsi na nogah in že jadrajo proti čolnu, ki plava, kot kaka mrtva stvar. Medtem se lovci pripravi, in ko pridejo dovolj blizu, vrže harpuno.¹ Če ga zadene, treba biti previden, da tjulenj ne prevrne čolna. Navado imajo, da privežejo na vrv mehurje in tako zabranijo, da bi se ubiti tjulenj potopil.

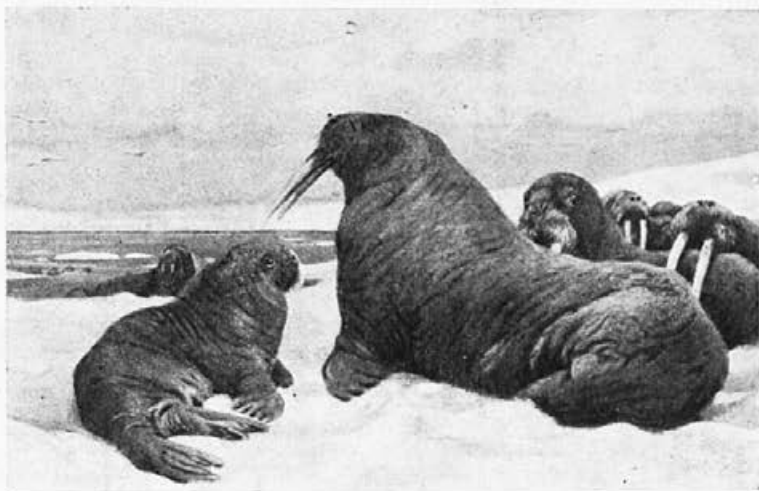
Veliko zanimanje kažejo za godbo in petje. Mornarji pripovedujejo, da jih je privabilo njih petje prav v bližino ladij. Zaliv blizu mesta Haysa na Orkuejskih otokih je poln tjulenev, kadar zvoni. Celo na obrežje zlezejo in bulijo v smer, od koder prihaja glas. Sami pa nimajo prijetnih glasov. Ni ne lajanje ne mijavkanje ne cviljenje; tako neka mešanica vsega tega je. Glave so bistre; priučijo se namreč lahko marsičemu. Po cirkusih so jako pogostni, kjer kažejo svoje umetnosti.

Oho, tudi severna tetka lisica je tu. Pa nikar ne misli, da ti bom o njej pripovedoval kake posebno prebrisane povesti. V tem pogledu ni naši lisici prav nič ali prav malo podobna. Različna je že po tem, da pred človekom ne kaže strahu, pač pa je zelo nadležna in sitna. Kjer vidi kako bivališče, tja sili in ne pomaga nobeno strašilo. Ako ni nobenega človeka blizu, preobrne vse, zraven pa pokradejo, kar je sploh mogoče ukrasti. Pri neki ekspediciji so mornarji čez dan ulovili par tjulenev. Že takrat so jih pred lisicami komaj ubranili. Ponoči so jih deli pod ležišča, da bodo dovolj zavarovani. Pa kaj napravijo lisice? Vderejo v šator in izpod ljudi pulijo tjulene. Seveda je nastal pobo, pa lisice se še zinenile niso. Kot bi jim ne bilo nič mar, so se znova zaganjale proti plenu, dasi so jih pobivali kar trumoma. Kadar se jih loti, ne dajo miru ne podnevi ne ponoči. Ob takih prilikah jih potolčejo na stotine brez posebnega napora, ker takorekoč kar same silijo v smrt. Pobivajo jih kar s koli. Ako jo pa zaloti zunaj

¹ To je neke vrste sulica. Na enem koncu ima nazaj zakrivljene kavlje, na drugem privezano vrv, ki je pritrjena na čoln ali kamorsibodi.

in jo hočeš dobiti v roke, jo pa vendar popiha, kar jo nesejo noge.

Lisica živi navadno v večjih skupinah, kjer so pa prepri zelo pogosti. Brloga si ne dela stalnega. Navadno čepi le pod kako skalo, pod ledom ali si skoplje v snegu jamo, kjer čepi čez dan. Hrano ima podobno naši lisici. Najljubši so ji lemingi. To so majhne živali, podobne našim podganam. Navado imajo, da se selijo

Tjulenji na zborovanju.

v celih armadah. Takrat se severna lisica nažre prav do sitega. Zelo dobro ji teknejo tudi severne kokoši, ki se nahajajo čez dan v nižini, proti večeru se pa zopet pomaknejo bolj visoko. Prav za posledek ji pride včasih na krožnik kak zajček. Ako ga le zapazi, ji ne uteče, ker gre za njim čez drn in strn. Brez usmiljenja davi tudi ptiče in stika po njih gnezdih. V toliko je vendar prebrisana, da si zna pri prav telebanastih ptičih pomagati. Napravi se popolnoma mrtvo in se po več ur ne gane. Radovednost prižene ptiče v bližino in kadar so dovolj blizu, zvitoropka skoči nenadoma po koncu ter čavsne po najbližjem. Če dobi preveč hrane hkrati, si skoplje jamo v sneg, spravi vanjo preostanek in lepo poravnava, da njene zaloge ni niti opaziti.

Lovijo jo radi kožuha. Pozimi je bela, poleti po hrbtu temnosivkasto-črna, glava je skoro popolnoma črna, po trebuhu pa je bolj svetlosiva. Kot vidiš na tej tukaj, se še v ujetništvu drži teh navad. Drugače je kot naša lisica, samo bela je.

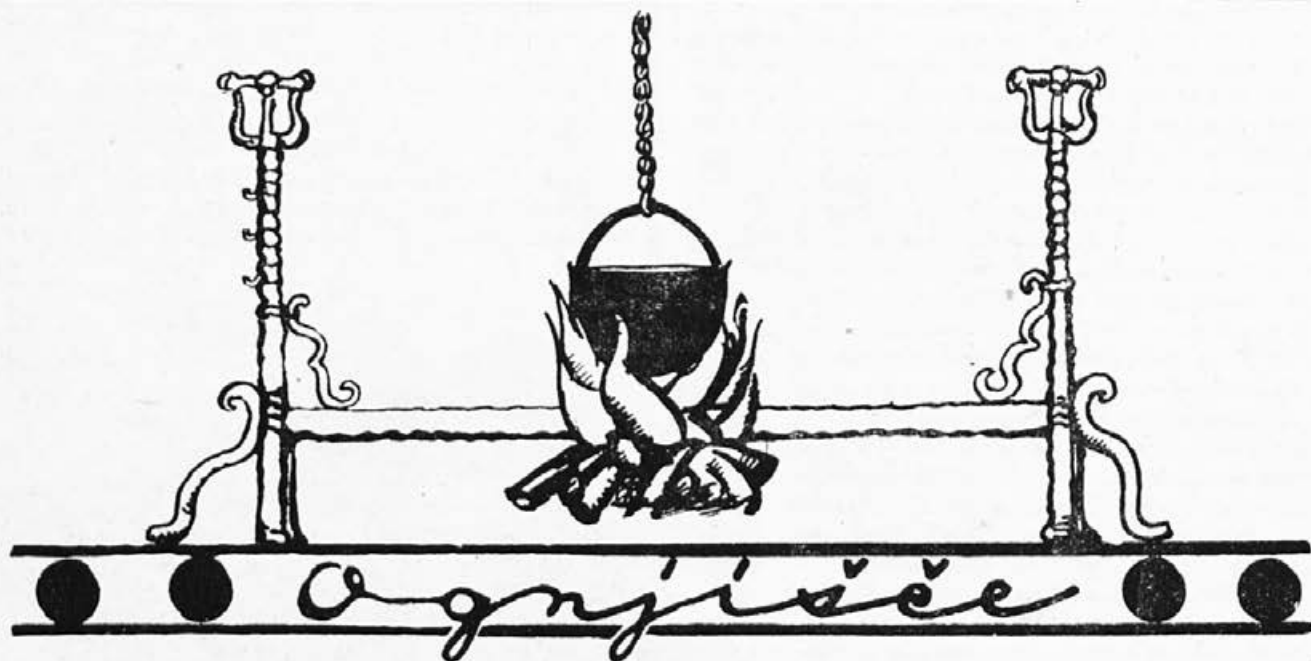
Samo čez zimo se oblečejo v belo obleko severne kokoši, čez poletje, od junija do septembra, pa nosijo pisano perje. —

»Res, zanimive so vse te stvari, ampak kljub temu čutim po vsch udih grozen mrz. Kaj bi ne bilo prav, da se vrneva domov?«

Šele pri teh besedah se je prijatelj Janez zavedel, da je bil pozabil na mrz. Kar na celem ga je začelo zebsti in ni si dal dvakrat reči, da naj greva.

»Dobro, prideva pa še jutri.«

Zavihal si je ovratnik še bolj, prižgal cigareto in stopal, da sem ga komaj dohajal.

NAŠA HRANA.

Poglej okoli sebe po zemlji in videl boš:

Kamenje in zemlja sta mrtva, ostati morata na mestu, če jih kakšna tuja sila ne premakne, ne jesta in se ne razvijata, ne postaneta ne večja in ne debelejša ter se ne množita, pač pa sta za oporo rastoči rastlini, kateri nudita potrebno hrano.

Rastlina izklijuje, raste, rodi sad in se množi, ostati pa mora na mestu; rastlina uživa hrano iz zraku in iz mrtve zemlje, sama pa je v hrano živali in človeku.

Žival se rodi ali izleže, raste, se množi in giblje iz kraja v kraj, hrani pa se večinoma z rastlinami, a tudi z živalmi.

Človek pa, krona stvarstva, si je podjarmil mrtvo kamenje in zemljo, rastoče rastline in gibajoče se živali; vse to mu služi v razne namene in tudi v hrano.

Nad vsem stvarstvom pa je Vsemogočni.

ČEMU JE ČLOVEKU HRANA?

Četudi bi človek nepremično ležal, bi brez hrane prav malo časa živel, mogoče par tednov. Največji stradalni »umetniki« vzdržijo pri vodi 30 do 50 dni. Če pa hoče človek telesno in duševno delati, mora zauživati hrano, da se telo razvija, da raste, in ko je do raslo, da se telesne moči vzdržujejo ter za delo potrebne moči pridobivajo.

Človeško telo se navadno razvija največ do 30. leta, potem ostane skozi par desetletij na isti višini, pri starejšem človeku pa se krči, dokler se ne skrči v rakev. Dokler telo raste, potrebuje sorazmerno največ hrane, pozneje pa je potrebuje tem manj, čim manj človek dela.

IZ ČESA SESTOJI HRANA?

Vsaka hrana je sestavljena iz vode in iz suhih tvarin.

1. Voda.

Četudi voda sama na sebi ni redilna, vendar je človeškemu telesu nujno potrebna, da celo potrebnejša kot druge tvarine.

Kako važna je za človeško telo voda, uvidimo, če vpoštevamo, da je v človeku (po teži) dve tretjini vode in celo v kosteh je še $\frac{1}{3}$ vode. Torej se nahaja v 60 kil težkem človeškem telesu nič manj kot 40 kil vode.

Voda vrši v telesu zelo važno nalogo, ker uravnava telesno toploto in sotori redilne sokove, ki potujejo po telesu. Voda končno odstranjuje iz telesa neprebavljene ostanke in odvaža mnoge strupe deloma s sečjo (sealnico), katere odda odrasli človek dnevno 1—2 litra, deloma pri dihanju skozi pljuča, s potenjem in z odpadki.

Zato pa potrebuje odrasli človek dnevno vsaj 3 do 4 litre vode, največ pa človek pri težkem delu in v vročini. Pomanjkanje vode povzroča žejo, radi dolgotrajne žeje se v telesu zgostijo sokovi in kri, telo pa postane proti boleznim manj odporno in bolezen je tu. Zato je voda človeškemu telesu zelo, zelo potrebna.

2. Suhe tvarine.

Če hrano posušimo in potem sežgemo, dobimo nekaj pepela, ostalo pa zgine v zrak, zgori. Torej se stojijo suhe tvarine v hrani iz pepela oziroma rudninskih snovi in iz zgorljivih snovi.

a) *Rudninske snovi* so za človeško telo nujno potrebne, kar tudi razvidimo, če človeško telo preiščemo: približno 5% njegove teže je iz rudninskih snovi, in sicer: v krvi se nahaja železo, človek, ki ima premalo železa, ima slabo kri in tak trpi na boleznih, ki se imenuje bledica. Žveplo je razdeljeno po vsem človeškem telesu, ker je bistven sestavni del beljakovin; mnogo žvepla se nahaja v laseh, v koži in v nohtih. Največ apna vsebujejo kosti, in če ni v hrani dovolj apna, človek lahko dobi kostno bolezen, ki je posebno v

dobi rasti zelo nevarna za normalni razvoj telesa. Če ni v krvi dovolj joda, človek lahko dobi golso. Fosfora je v kosteh mnogo, zelo mnogo pa v vsem staničevju in možganih. Poleg navedenih so še različne druge rudninske snovi, a navedene so najvažnejše. Jasno je torej, da morajo biti v hrani tudi rudninske snovi.

b) *Zgorljive snovi* v hrani so beljakovine, tolšče, ogljikovi vodani, vlaknine, vitamini in nekatere dosejaj še nepoznane snovi.

Beljakovin je v človeškem telesu največ v krvi in v mesu, potem pa v vseh živcih. Beljakovine so za rastočega človeka najbolj važna snov v hrani, odrasli jih potrebuje manj. Zato mora dobivati otrok na beljakovinah bogato hrano, kot je mleko, jajca in tudi kruh. Odrasli človek potrebuje mnogo beljakovin le, če umsko dela, ker se pri mišljenju izrabljajo živci in za njih obnavljanje so beljakovine nujno potrebne.

Tolšče in ogljikovi vodani se razlikujejo od beljakovin v glavnem po tem, da ne vsebujejo dušika. Najčistejša tolšča so olja in slanina, najčistejša ogljikova vodana pa sta sladkor in škrob. V bistvu so tolšče in ogljikovi vodani sestavljeni iz istih prvin, a jih ne vsebujejo v enaki meri. Vendar pa se v hrani deloma lahko nadomestijo. Oboji dajajo telesu toploto in silo, torej osposobljajo človeka za delo. Tolšče pa oddajajo mnogo več toplote kot ogljikovi vodani; zato prebivalci severnih dežel potrebujejo mnogo več tolšče — zabele kot prebivalci južnejših krajev, ki uživajo hrano tudi skoraj brez vsake zabele. Zato je tudi umljivo, zakaj moramo v zimskem času uživati bolj zabeljeno hrano kot poleti. Na tolšči in ogljikovih vodanih bogato hrano morajo uživati vsi ljudje, ki opravljajo težka telesna dela.

Beseda *vitamin* je sestavljena iz latinske besede *vita*, ki pomeni življenje, in iz končnice *amin*, ki znači spojino z dušikom. V vseh vitaminih se nahaja namreč tudi dušik. Vitamini so postali slavni komaj v zadnjih desetletjih, ko so odkrili važnost posameznih njihovih vrst. Vitamini so važne snovi, ki vplivajo na posamezne žleze v človeškem telesu. O tem pa bomo govorili v posebnem poglavju.

Poleg navedenih snovi, ki so za razvoj in življenje človeškega telesa nujno potrebne, se nahaja v vsaki hrani še nekoliko snovi, ki za človeško telo niso poseben važne; telo jih tudi z odpadki izloči. Tu sem spadajo predvsem *vlaknine*, lesu podobne snovi.

ZA KUCHARICE.

Krompirjeva juha. — Vzemi 1 kg krompirja, 4 dkg masti, 1 žlico moke, 1 žličko paradižnične mezge, 15 dkg testenin, sol, peteršilj, poper, malce čebule. Potem olup krompir, zreži ga na majhne kocke in kuhaj v slani vodi, v katero deni drobno zrezanega peteršilja in paradižnične mezge. Ko je krompir kuhan, primešaj testenine (krpice = bleke). V masti opraži zrezano čebulo in moko ter zabeli s tem juho, katero še nekoliko opopraj.

Svinjska pečenka. — Vzemi pol kg svinjskega mesa, polovico čebule, sol, poper, 1 žlico masti. Osoli meso in

ga nekoliko opopraj ter obloži s čebulo, zrezano na liste. Nato jo peči na masti, medtem pa jo večkrat po malem polivaj z vodo ali juho.

Riž z zeljem. — Vzemi 1 kg zelja, $\frac{3}{4}$ kg riža, 10 dkg slanine, sol, čebulo, riban sir. Sesekljaj slanino in čebulo ter pocvri v kozici. Ko se je to nekoliko zarumelo, prideni očiščeno in drobno zrezano sladko zelje (lahko tudi ohrovt = vrzote), osoli in duši v pokriti posodi, da se zmehča. Prideni riž, ki ga najprej še nekoliko opražiš, nato zalij z vodo. Kuhan rižot potrosi z ribanim sirom (parmezanom).

Krompirjev gulaš. — Vzemi 5 dkg masti, 7 dkg slanine, 3 dkg čebule, paprike, 1 žlico kisa, malo kumne, 2 kg krompirja. Precvri v masti na majhne kocke zrezano slanino ter v tem opraži sesekljano čebulo, ki jo nato potrosi s papriko in kumno, prilij kis, prideni olupljen in na večje kocke zrezan krompir ter zalij s toliko vode, da je pokrit. Krompir potem duši, da se popolnoma zmehča. Lahko prideneš tudi nekoliko paradižnične mezge.

Svaljčice. — Mešaj 2 celi jajci, dodaj 2 žlici olja, ribane limonove skorjice, nekoliko vanilije in soli. To dobro mešaj in prideni toliko moke, da dobiš mehko testo. Nato zvrni testo na desko in naredi iz njega za prst debele osvaljke (palčice) in vsako zaveži v kolač. Ocvri jih na primerno vročem olju, da postanejo rumeni.

Pustni fanceljni. — Raztopi 3 dkg kvasa v mlačnem mleku, primešaj to mleko k 6 jajcem, to zmes vlij na pol kg moke, dodaj osminko kg rozin, četrt kg sladkorja, ribane limonove skorjice, nekoliko vanilije in soli. Dodaj toliko mleka, da dobiš tako mehko testo, da ga z žlico zajemaš in cvreš na vročem olju, masti ali maslu, da postanejo fanceljni rumeni na obe strani.

Španski kruh. — Mešaj 3 jajca in 12 dkg sladkorja 15 minut. To mešaj samo v eno stran. Dodaj 12 dkg takrat seane moke, ribane limonove skorjice, nekoliko vanilije, polovico praška. Mešaj toliko časa, da postane testo gladko. Vlij v tortin model ali navadno kozico, katero si namazala z maslom. Deni v peč in peči, da postane skorja lepo rumena.

Češki buhtovčki (buhtelni). — Vzemi pol kg moke, 2 dkg kvasa, četrt litra mleka, 8 dkg surovega masla, 5 dkg sladkorja, 2 rumenjaka, 1 jajce, sol, 20 dkg marmelade, 5 dkg sladkorja za potrošenje. Napravi v skledi precej mehko testo iz moke, rumenjakov, jajca, soli, stopljenega surovega masla, sladkorja, mlačnega mleka in vzišlega kvasa ter stepaj (približno pol ure), da postane testo gladko, tako da napravi lepe mehurčke in se loči od sklade in kuhavnice, nakar ga deni na toplo vzhajati. Ko se je testo dvignilo, ga razvaljaj na pol cm debelo in ga zreži na enakomerne četverkotnike. Na vsak četverkotnik deni v sredo kupček marmelade (najbolje marelične) ter privij ogle tako, da bo marmelada pokrita s testom. Buhtovčke namaži od vseh strani s surovim maslom in pokladaj enega poleg drugega tako, da bo zložena stran spodaj, ter pusti zopet vzhajati. Ko buhtovčki dobro vstanejo, namaži jih z beljakom ter speci v pečici. Pečene buhtovčke loči in deni tako na krožnik, da pride spodnja stran na vrh.

PRELJUBO VESELJE.

Ni je tako strašne zime, da bi do korenin uničila vse trave in cvetlice: vedno spet udarijo spomladi na dan s svežo rastjo. Tako tudi ni nesreče, stiske in trpljenja, ki bi človeka moglo tako streti, da bi v njem za vedno zamrlo vse veselje ali vsaj hrepenenje po veselju. Taka je postava človeškega srca, da kopni po veselju. Zakaj srčno veselje ne samo osreči, ampak tudi poživljuje človeka, da se v njem zbudijo sveže moči, da rad živi, rad dela, da se prostje in pristraneje druži s svojimi bližnjiki. Oj, radost je hčerka božja, ki druži ljudi v bratsko občestvo.

Posebno znamenje veselja je to: ko se sam veseliš, deliš tudi drugim veselje. In ko vidiš, da si drugim veselje zbudil, veselje v tebi še zraste. Veselje ima združevalno moč, veže sra, utrjuje občestvo.

Velika moč veselja se posebno kaže v prvem in glavnem občestvu, v družini. Saj vre družinsko veselje iz ljubezni, ki druži moža in ženo, očeta, mater in otroke. Zato je družina pravi studenec tihe radosti, v njej so najlepša tla za majhna veselja vsakdanjosti.

Družina pri jasélcah — družina v večernem pogovoru za ognjiščem — družina pri skupnih igrah — družina pri skupni molitvi — koliko iskrenega veselja nam nudi družina! Zato je važno, da ta kraj, kjer je preljubno veselje doma, cenimo in družini vsi posvetimo svoje moči.

DRUŽINSKA KNJIZNICA.

»Šebreljani, Šebreljani — so s prstom zajca streljali!« — tako pravi poredna zabavljica o prebivalcih naših Šebrelj. Pa bi se marsikak modrijak lahko kaj koristnega naučil — na Šebreljah. Da le to povem: v tej vasi je enajst kmetov, ki imajo lepo urejene družinske knjižnice. Na polici stojijo v vrsti zložene in večinoma vezane stare in nove mohorske knjige, knjige Goriške matice, zraven še spisi naših ljudskih pisateljev, gospodarske knjige, zgodbe sv. pisma itd., po 80 do 200 knjig v hiši! Pa se pogledimo v to zrealo!

Koliko hiš je, kjer vsako knjigo, ko jo preberejo, izročijo otrokom, da se z njo poigrajo! Tu treba drugače začeti. Domači fant naj zbije polico in naj začne zbirati knjige. Deset do petnajst knjig na leto dobi za majhen denar — v petih letih bo že razpolagal z majhno knjižnico. Tam naj shranjuje tudi »Družino« in druge mesečnike — koncem leta jih da vezati in knjižnica mu bo narastla za lep zvezek, ki bo čez par let redkost. Ko zrastejo bratje, sestre in če Bog da novi zarod, bo do z veseljem prijeli v roke knjige, ki jih je skrbna roka rešila uničenja.

A. K.:

NOVE KNJIGE.

Letošnjo jesen je bilo na slovenskem književnem trgu precej živahno. Dobili smo nekaj prav potrebnih in dobrih knjig. Najprej nam je omeniti II. del svetega pisma novega zakona, ki obsega apostolske liste in razodetje svetega apostola Janeza. Prevod so po naročilu dr. A. B. Jegliča, ljubljanskega škofa, priredili dr. F. Jere, dr. G. Pečjak in dr. A. Snoj. Izdala ga je Bogoslovna akademija v Ljubljani. Prvi del (evangelij in apostolska dela) je izšel l. 1925. Ta prevod ni važen samo za cerkveno življenje; njegov pomen je tudi izrazito kulturni, kajti prevajatelji so se otresli vplivov prejšnjih prestav in prevajali naravnost iz izvirnika. Sedaj je tudi zunanja oblika božje besede, ki se je pri nas od 16. stol. dalje vedno spreminjala, ustaljena. — Izšel je VIII. zvezek »Zgodovine slovenskega naroda«. Napisal ga je dr. Josip Mal (prvih šest zvezkov je napisal dr. J. Gruden). Ta zvezek ima podnaslov »Doba političnega jeroštva« (1813 — 1848). — Celjska Mohorjeva družba je tudi založila II. izdajo »Knjige o življenju« (dr. Aleš Ušeničnik), v kateri pisatelj globoko razpravlja o življenju in njegovem pomenu. — V isti založbi je izšel 2. snopič II. zvezka Krekovihih izbranih spisov. Urednik

neutrudljivi prof. Dolence je zbral članke in govore iz prvih petih let javnega dela Krekovega (1892.—1897.). — Nova založba v Ljubljani je izdala prevod Busch-ove knjige »Max und Moritz« pod naslovom »Cipek in Cipek«. Otrokom bo ta knjiga pravi užitek. — Med knjigami, ki so zadnji čas izšle na Gorškem, ne smemo pozabiti Bevkove zgodovinske povesti »Umirajoči bog Triglav«, ki opisuje dogodke v prvi polovici 14. stoletja, ko so Kobarijci še častili neko drevo in studenec. — Zelo važen književni dogodek je prevod Cankarjevega »Hlapca Jerneja« v nemščino (Der Knecht Jernej. Niethammer-Verlag, Dunaj). Poleg naslovne povesti je prevedenih še trinajst krajših črtic (Peter Klepec, Polikarp, Skodelica kave, Vrzdenec itd.). Prevod je oskrbel G. Jirku. Nemci so knjigo toplo pozdravili. Sedaj pripravlja ista založba izdajo Cankarjeve »Hiše Marije pomočnice« (Das Haus zur barmherzigen Mutter Gottes). —

NAŠE SLIKE.

Na prvi strani prinašamo sliko »Deklice z rožo«, ki jo je naslikal Corneille Max († 1924.), učenec slovenskega mojstra Ažbete. O njem piše umetnostni kritik G. J. Wolf, da je »eden najboljših otroških portretistov vseh časov«. — »Miramarsko obrežje« je posnetek vseh oljnatih slik našega rojaka akad. slikarja Vena Piloni iz Ajdovščine. — »Bratca in sestrice« je šegavo narisal slovenski slikar Maksim Gaspari. — »Mati božja« je slika Toneta Kralja za glavni oltar v romarski cerkvi na Mengorah pri Volčah (l. 1929.). Mati božja stoji na Tolminkem polju. — Lesoreza na straneh 19 in 24 je vrezal Jože Srebrnič.

BOŽIČNA KOKOŠ.

Zvečer so sedeli okoli mize. Očka je že prižgal pipo in se je sedaj umešal v pogovor med materjo in Minko, drugi otroci so pa poslušali. Bistro ju pogleda in pravi:

»Le poslušnita malo! Kokoš, ki smo jo pojedli za božič, je tehtala šest kil in polovico svoje teže; kako težka je bila? Devet kil, praviš, Minka? Polovica te teže bi pa bila le 4½ kile, kar bi skupno s 6. kg dalo 10½ kg. Torej ta odgovor ne drži. Oho, zdaj odpira naš Janezek svoj učeni kljun. Kaj bo? Janez, premisli, kako je uganka postavljena! Najprej 6 kil, nato še polovico vse teže — še 6 kil — kokoš jih je imela dva najst. Je prav?«

Smeje so očetu pritrdili. Pa se je oglasila Minka in pripovedovala zgodbo o dveh mornarjih. Stala sta skupaj na straži, eden je gledal na sever, drugi na jug. Kar pravi prvi: »Tovariš, na nosu imaš veliko črno piko!« Drugi pa: »Joj, kakšen pajek ti leze po licu!« — Kako sta mogla to opaziti?«

»Zelo naravno,« pravi Janez, »obrnita sta se.«

»Ne, obrniti se nista smela,« odvrne Minka. Vsi so molčali in tuhtali.

»Zdaj jo že imam!« je zaklical oče. »V obraz sta si gledala in črez rame eden na jug, drugi na sever.«

»Očka naš je bistra glava!« se je smejala mati. »Zdaj pa počivaj!«

»Hop, še eno!« je rekel Janezek. »Letalo je potre-

bovalo za pot iz Trsta v Benetke 1 uro 20 minut; za obratno črto iz Benetk v Trst pa je potrebovalo samo 80 minut. Zakaj pa?«

Ugibali so. Proga je bila krajša? Ne. Morča je bil pri drugi vožnji veter ugodnejši? Ne. Pa se ni pri prvi vožnji motor poškodoval? Nič tega.

»Potem si pa te razlike ne morem razložiti,« se je oglasilo po dolgem ugibanju.

»Kakšno razliko?« je nedolžno vprašal Janezek. »Saj ni bilo med obema vožnjama prav nobene razlike! Zakaj med 1 uro 20 minut in 80 minutami pač ni razlike. In zdaj lahko noč!«

Družinske igre.

KLOBUČAR.

Vodja družbe je klobučar. Nadrgnil si je vrh starega klobuka z ogljem. Vljudno povabi vso družbo, naj igrajo klobučarja. Vsi denejo klobuke na glavo in se posedejo v krogu okoli klobučarja. Ta jim ukaže, naj vsi delajo natančno kot on. Klobučar se odkrije — vsi storijo tako. Potem položi klobuk na glavo sosedu na desni in se pokrije s klobukom soseda na levi; vsi ga posna mejo. Klobučar pokaže še to in ono umetnost, dokler ne pride njegov klobuk na tisto glavo, ki si jo je izbral za žrtev. Zdaj vzame klobuk z glave in si z njim odrigne lice — in vsi za njim. Tisti, ki ima klobučarjevo poskrivalo, bo črn ko dimnikar.

KAJ BOMO KUHALE?

To je igra za deklice. Sedijo v krogu, ena vpraša: »Kaj bomo kuhale v ponedeljek?« Vprašana mora takoj odgovoriti: »Polento, polenovko, peso.« — »In v torek?« — »Torto, teletino, testenine.« — »Pa v sredo?« — »Salato, sir, sočivje.« — »V četrtek?« — »Čaj, črešnjice, čokolado.« — »V petek?« — »Peso, postrvi, poper.« — »In v soboto?« — »Srno, smetano, slanike, sol.« — »Kaj bo v nedeljo za večerjo?« — »Nožica za možica.« — Za vsak dan je treba vedeti vsaj dve jedi, ki začenjata z isto črko kot ime dneva. Samo za nedeljo ostane odgovor nespremenjen. Katera ne ve, plača v fiziolo ali krljih.

ZEMLJEPISNA IGRA.

Večji krog igralcev. Vodja igre pravi: »Povej mi mesto!« (ali vas, deželo, narod). Odgovor: »Postojna.« — »Kaj več o njej?« — Odgovor: »Postojna je mesto na Notranjskem ob državni meji, šteje 4000 prebivalcev, znano po sloveči Postojnski jami.« — Ali pa: »Praga, glavno mesto Češkoslovaške, leži ob Vltavi, šteje 700.000 ljudi itd.« Kdor nič ne zna, vplača zastavek.

ŠE ENO BESEDO!

Družba sedi v krogu. Vodja igre vrže nekemu robec in zakliče prvo besedo, na primer: »Vlak!« — Ta udari z robcem po mizi in zakliče: »Teče!« — vrže robec tretjemu, ta reče: »Iz Trsta!« in tako dalje, dokler robec ne pride v roke komu, ki ne zna naprej. Za primer: Vlak — teče — iz Gorice — v Trst — se ustavi — na gori — tam ga čaka — boter Jernej — skoči nanj — in zapiska — piha, puha — proti morju — itd. — Besede se seveda menjajo in se sliši marsikaka smešna.

Za smeh.

Gosli za jezične sosedu.

Tako so okoli l. 1500. kaznovali prepirljivce.

Dober računar. — Mihec: »Poslušaj, ljubi Jakec, posodi mi deset lir. Daj mi jih zdaj pet, tako da ostaneš meni dolžan pet lir, jaz tebi pet, potem bova bot.«

Tomažkove želje. — Pri Riharjevih so čakali novega družinskega člana. Mati je vprašala Tomažka: »Čuj, sinko, kupili bomo otročiča. Kaj bi raje dobil, brata ali sestrico?« — Tomažek pomisli, potem odvrne: »Veš, mama, najraje konjička!«

Računstvo. — Stari profesor šantel, ki je na goriški gimnaziji učil računstvo, je pridigal zapravljivim študentom:

»Taka je vaša matematika: oče sešteva, študent odšteva in če oče ne množi, sin kmalu vse razdeli.«

Kakor na skednju. — Kmetič je prišel na sodnijo in vstopil v pisarno. Pisarji, ki so bili tam, so kmeta hoteli potegniti in so ga povabili, naj sede, četudi ni bilo v sobi ne klopi ne stolov. Kmet je odrezal: »Kam naj pa sedem? Tu je kakor na mojem skednju: klopi in stolice ni, cepcev pa mnogo.«

U G A N K E.

Urednik Peter Butkovič — Domen, Sgonico, P. Prosecco (Prov. Trieste).

1. ISTOPISNICA.

(Ludovik. — 7 točk.)

A	A	A
A	K	K
L	L	L

začetek rasti

mesto ob bivši avstrijski meji

barvilo

Počez in navzdol iste besede.

2. ZEMLJEPISNJA UGANKA.

(D. L. — 8 točk.)

Popotnik si je v navedenih dneh ogledal sledeča mesta:

1. februarja: Velehrad.

13. aprila: Črnovice.

1. maja: Marseille.

5. januarja: Temesvar.

2. aprila: Sopronj.

1. aprila: Inomost.

Katero mesto bi še rad videl?

3. ŠTEVILNICA.

(Venceslav Sejavec. — 10 točk.)

I (2, 8) — IV (1) — VI (5) — XI (4) — XIII (7) — XVI (10) — XIX (3) — XXI (9) — XXIII (6)

4. ZASTAVICA.

(France. — 12 točk.)

Vem za neko jezero, ki je belo kot mleko. V njem je vse polno črnih ribic. Sredi tega jezera pa stoji otok.

Na tem otoku raste rdeča roža. Do ribic ne moreš priti, ako ne utrgaš rdeče rože na otoku. Kaj bo neki to?

5. NEBESNA ZNAMENJA.

(J. B. — 13 točk.)

RAZPIS NAGRAD.

Za januar, februar in marec 1930. razpisujemo sledeče nagrade:

1. 50—45 točk: Ura budilka.

2. 45—40 točk: »Družina« 1930.

3. 40—35 točk: Žepna svetiljka.

4. 35—30 točk: »Novi list« za dobo 6 mesecev.

5. Knjižne nagrade za tri izžrebane rešilce.

Odgovorni urednik dr. Engelbert Besednjak.

Tiskala Katoliška tiskarna v Gorici. (Za tiskarno odgovoren Ludovik Špacapan.)